

RIIGIKOGU

9. istungjärk. **Protokoll nr. 205 (21).** 1923. a.

Sisu: 1. Päewakorra kinnitamine. — 2. Riigi 1923 aasta eelarwe — II lugemisel. Teedeministerium. Wälisministerium.

Riigikogu koosolek 17. weebruaril 1923 a. kell 10 hommikul.

Kokku on tulnud 85 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**, pärast abiesimees **A. Kerem** ja esimees **K. Päts**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Bergman**, pärast abisekretäär **W. Pezold**.

Walitsuse loosis: Riigiwanem **J. Kukk**, sõjaminister **J. Soots**, teedeminister **K. Ipsberg**, töö-hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, raha- ja kaubandus-tööstusminister **G. Westel**, wälisminister **A. Heljal**, põllutöominister **B. Rosfeldt** ja teedeministri abi **K. Kark**.

Koosolek algab kell 10.40 min.

1. Päewakorra Juhataja **K. Wir-**
kinnitamine. **ma:** Awan Riigikogu
koosoleku. Päewakorras
on riigi 1923 aasta eelarwe — II lugemisel. Päewakorra kohta ettepanekuid ei tehta. Loen päewakorra wastu-
wõetuks.

2. Riigi 1923 a. Järjekorras tuleks
eelarwe — minna riigi 1923 aasta
II lugemisel. eelarwe teedeministeriumi osa läbiwaatamise
juurde. Enne päewakorra juurde asumist on sõna isiklisis asjus rkl. Martna'l.

M. Martna (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Selle kirja puhul, mis mina siin paari päewa eest ette lugesin, on härra sõjaminister, nagu mina tänasest „Päewalehest“, kui ka pärast härra ministri stenogrammist lugesin, kolm wõi rohkem korda oma kõnes ütelnud, et mina olla anoniimkirja ette kandnud. (A. Tupits (põl.): Seda ütles riigikontrolöör.) Riigikontrolöör ei wõinud minu kirja kohta midagi ütelda. Riigikontrolöör wõis seda tähendada ainult oma, aga mitte minu kirja kohta. See on härra kindral Soots, kes järgmist ütles: „Täna lugesin mina ajalehest ja jälgisin

ka stenogrammidest, et rkl. härra Martna oli siin ette kannud anoniimkirja. Olen seadusest järele waadanud, et anoniimkirjade ettelugemine ära keelatud ei ole ja et selle eest rahwasaadik ei wastuta. Sõjawäelased, kelle kohta need haawawad ütelused käisid, jätawad enesele tegewuswabaduse ja teewad sellest ise oma järeldused“. Austatud Riigikogu liikmed! Nendest sõnadest loen mina wälja ähwarduse, ei saa aga aru, millega ähwardatakse, kas minule kott tahetakse pähe panna, nagu seda esimese rewolutsiooni ajal sagedasti tehti, wõi tullakse minule suurükkide, püsside wõi rewolwritiga kallale, seda mina ei tea. Siin on jutt aga niisugusest tegewuswabadusega ähwardamisest just nagu kõige ägedamatel rewolutsiooni päewadel see wiisiks oli.

Mis anoniimkirjasse puutub, siis on see ütetus meie ajakirjanduse-meeste sõrmedest wälja imetud. Ütlesin sel puhul, kui kirja ette kandsin, härra Weiler'ile tema küsimise peale, et miks ma kirjutaja nime ei nimeta, järgmist: „Ei härra Weiler'ile ega kellegile teisele mina kirjajirjutaja nime ei nimeta, sest mina tean, et sõjaministeriumis nende järele piilutakse, kes ajalehetele kirjutawad, et neid kimbutada.“ Kuigi ma poleks teadnud, et neid piilutakse, ei oleks ma siiski kui rahwasaadik wõinud kirjasaatja nime wälja anda, ja ma usun, et härra Weiler'ile kui ajakirjanikule ja teiseks kui parlamendi liikmele, peaks teada olema, et niisuguseid asju wälja ei anta.

Mis härra kindral Soots'ile tõearmastusesse puutub, siis tahaksin ka siin selle peale tähendada, et härra Soots'ile see mitte peawalu ei tee, kas ta küünar wõi kaks kõrwale äigab. Härra Soots ütleb, et tema minu stenogrammi lugenud on. Ta pidi sealt ometi leidma, et mina anoniimkirja kahtlustuse tagasi lükkasin. Seda aga tähele panemata jättes, kinnitab härra Soots mitu korda järjekindlalt, et mina anoniimkirja ette lugesin! Et härra Soots'ile tegewuswabadust raskendada, teatan mina siin awalikult: Mina loobun

oma Riigikogu liikme immuniteedist, isikupuutumatuses ja annan härra Soots'ile täie wabaduse mind kohtu ette kütsuda, ainult mitte tema poolt kokkukutsutud sõjakohtu ette.

Juhataja **K. Wirma:** Riigikogu läheb päewakorra juurde. Sõna on teedeministeriumi osa aruandjal rkl. Liigand'il.

(Juhatama hakkab abiesimees **A. Kerem.**)

Eelarwe-komisjoni aruandja **O. Liigand** (loeb):

TEEDEMINISTERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1.	Palgad	5.693.200.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	150.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	116.000.—
§ 4.	Esituskulud	100.000.—
§ 5.	Ametnikkude ja teenijate warustus	21.000.—
§ 6.	Hariduslikud kulud	75.000.—
§ 7.	Kohtukulud ja jurii-diline abi	187.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	236.600.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	277.000.—
§ 11.	Sõiduabinõude ülewalpidamine	296.800.—
§ 12.	Liikuw wara	210.000.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	15.000.—
§ 69.	Tee ja ehituste korrashoid (sõjamin.)	2.700.000.—
§ 82.	Propaganda ja informatsioon	100.000.—

Kokku peatükk I 10.177.600.—

Peatükk II.

Riigiraudteede walitsus.

§ 1.	Palgad	336.399.400.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	1.950.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	8.139.000.—
§ 4.	Esituskulud	100.000.—
§ 5.	Ametnikkude ja teenijate warustus	4.404.100.—
§ 6.	Hariduslikud kulud	800.000.—
§ 7.	Kohtukulud ja jurii-diline abi	500.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	4.898.000.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	13.794.400.—
§ 10.	Weokulud	70.000.—
§ 12.	Liikuw wara	1.630.900.—
§ 13.	Tehnilised kulud	66.500.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	3.500.000.—

§ 67.	Rongide liikumise ja kaubaweo kulud	181.834.100.—
§ 68.	Weerewa abinõude korrashoidmise kulud	162.890.200.—
§ 69.	Tee ja ehituste korrashoid	136.799.000.—
§ 70.	Üldised kulud	2.402.900.—
§ 71.	Olukorratõstmise kulud	3.492.900.—

Kokku peatükk II 863.671.400.—

Peatükk III.

Posti-telegraafi-telefoni peawalitsus.

§ 1.	Palgad	134.227.000.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	1.350.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	3.230.000.—
§ 4.	Esituskulud	100.000.—
§ 5.	Ametnikkude ja teenijate warustus	6.000.000.—
§ 6.	Hariduslikud kulud	180.000.—
§ 7.	Kohtukulud ja jurii-diline abi	150.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	1.517.700.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	10.873.300.—
§ 10.	Weokulud	45.000.—
§ 12.	Liikuw wara	2.284.000.—
§ 14.	Remondid	3.207.000.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	125.000.—
§ 72.	Posti-telegraafi-telefoni eksploatatsiooni kulud	73.884.800.—

Kokku peatükk III 237.173.800.—

Peatükk IV.

Maanteede walitsus.

§ 1.	Palgad	1.891.500.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	350.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	75.000.—
§ 7.	Kohtukulud ja jurii-diline abi	50.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	125.000.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	302.500.—
§ 10.	Weokulud	315.000.—
§ 11.	Sõiduabinõude ülewalpidamine	565.000.—
§ 13.	Tehnilised kulud	100.000.—
§ 14.	Remondid	100.000.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	5.768.000.—
§ 73.	Teede, sildade ja parwede korrashoid	1.982.000.—

Kokku peatükk IV 11.624.000.—

Peatükk V.

Meriasjanduse peawalitsus.

§ 1.	Palgad	70.072.200.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	547.300.—

§ 3.	Toetus ja arstiabi	1.974.000.—
§ 5.	Ametnikkude ja teenijate varustus	378.000.—
§ 7.	Kohtukulud ja juriidiline abi	471.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	1.553.100.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	3.046.400.—
§ 10.	Weokulud	1.029.000.—
§ 12.	Liikuw wara	89.100.—
§ 13.	Tehnilised kulud	1.053.800.—
§ 14.	Remondid	42.066.200.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	165.000.—
§ 75.	Meriasjandusliste dokumentide ja raamatute valmistamine	300.000.—
§ 76.	Sadamasildade puhastamine ja korrashoidmine	1.818.000.—
§ 77.	Laewade tuletornide ja elektrijaama tarbematerjaliga varustamine	63.000.000.—
§ 78.	Mere liinimärgid	3.400.000.—
	Kokku peatükk V	190.963.100.—

Peatükk VI.

Ehituspeawalitsus.

§ 1.	Palgad	2.956.100.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	100.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	110.000.—
§ 7.	Kohtukulud ja juriidiline abi	162.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	146.600.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	2.525.300.—
§ 10.	Weokulud	30.000.—
§ 12.	Liikuw wara	92.700.—
§ 14.	Remondid	808.300.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	18.000.—
	Kokku peatükk VI	6.949.000.—

Peatükk VII.

Sisewete uurimise büroo.

§ 29.	Looduswarade uurimiseks	3.200.000.—
	Kokku peatükk VII	3.200.000.—

Kokku teedeministeerium 1.323.758.900.—

TEEDEMINISTEERIUM.

1. Juhatus ja kantselei.

Minister	1	36.000.—
Ministri abi	1	28.800.—
Peainspektor	1	21.600.—
Juriidiline nõunik	1	18.000.—
Inspektor	4	18.000.—
Kantselei juhataja	1	15.300.—

Pearaamatupidaja	1	15.300.—
Tariifi eriteadlane	1	13.500.—
Statistik-informaator	1	13.500.—
Pearaamatupidaja abi	1	9.900.—
Käsusutasametnik	1	9.900.—
Sekretäär	1	8.700.—
Tariifikomitee asjaajaja	1	8.700.—
Wanem statistika arweametnik	1	6.200.—
Registraator	1	5.800.—
Wanem kantseleiametnik	2	5.300.—
Masinakirjutaja	2	5.000.—
„	1	4.800.—
Uksehoidja	1	4.500.—
Käskjalg	1	4.000.—
	Tehnika osakond.	
Osakonna juhataja	1	21.600.—
„ „ abi	1	18.000.—
Wanem inseneer-arhitekt	1	18.000.—
Noorem inseneer	2	11.700.—
Joonistaja	2	5.500.—
Asjaajaja	1	7.700.—

2. Riigiraudtee walitsus.

Juhatus ja kantselei.

Raudteeülem	1	28.800.—
Raudteeülema I ja II abi	2	25.200.—
Käskudetäitja inseneer	1	15.300.—
Wäljamaa raudteedega ühenduse inspektor	1	15.300.—
Juriidiliste asjade ajaja	1	13.500.—
Sekretäär	1	11.700.—
Wanem rewident	1	11.700.—
Noorem rewident	1	9.900.—
Personaal-laudkonna juhataja	1	9.900.—
Asjaajaja	1	7.700.—
Wanem kontrollametnik	5	5.300.—
Registraator	1	5.800.—
Arweametnik I j.	1	6.200.—
Kontoriametnik	4	5.000.—
„	2	4.800.—
„	1	4.600.—
Uksehoidja	1	4.600.—
Käskjalg	2	3.700.—

Arweosakond.

Osakonna juhataja	1	19.500.—
„ „ abi	1	15.300.—
Wanem raamatupidaja	1	11.700.—
Laudkonna juhataja	3	9.900.—
Raamatupidaja	2	8.700.—
Raamatupidaja noorem	3	7.700.—
Asjaajaja	1	7.700.—
Arweametnik	3	6.200.—
„	2	5.500.—

Wanem kontoriametnik	1	5.300.—			
Kontoriametnik	1	5.000.—			
Peakassa.					
Peakassa juhataja	1	8.700.—			
„ „ abi	1	6.800.—			
Palgamaksja	5	5.800.—			
Rahalugeja I j.	4	4.600.—			
Kassawaht	2	4.600.—			
Terwishoiu osakond.					
Osakonna juhataja —					
ülemarst	1	18.000.—			
Osakonna juhataja abi	1	11.700.—			
Sekretäär	1	8.700.—			
Apteegi jaoskonna juhataja	1	11.700.—			
Kontoriametnik	1	5.000.—			
Käskjalg	1	3.700.—			
Jaoskonna juhataja (osa-					
konna juhataja asetäitja)	1	13.500.—			
Jaoskonna juhataja	4	11.700.—			
Jaoskonna juhataja					
wanem abi	3	8.700.—			
Jaoskonna juhataja					
noorem abi	7	7.700.—			
1. ja 2. jaosk. apteegi					
juhataja	1	8.700.—			
1. ja 2. jaosk. apteegi					
juhataja abi	1	7.700.—			
1. ja 2. jaosk. hambaarst	1	8.700.—			
Jaoskonna desinfektor	3	5.500.—			
Jaoskonna ämmaemand	3	5.500.—			
Jaoskonna sanitäär	3	4.600.—			
Jaoskonna käskjalg	5	3.700.—			
Warustusosakond.					
Osakonna juhataja	1	19.500.—			
Osakonna juhataja I abi	1	15.300.—			
Wanem rewident	1	9.900.—			
Osakonna juhataja II abi	1	11.700.—			
Keemiker	1	13.500.—			
Sekretäär	1	8.700.—			
Wanem kontoriametnik	2	5.300.—			
Kontoriametnik	1	5.000.—			
„	1	4.800.—			
„	1	4.600.—			
Käskjalg	2	3.700.—			
Alaealine käskjalg	1	3.000.—			
Materjaali jaoskond.					
Jaoskonna juhataja	1	13.500.—			
Laudkonna juhataja	2	8.700.—			
Korrespondent-asjaajaja	1	7.700.—			
Tehniker I j.	1	7.700.—			
Kontoriametnik I j.	2	5.000.—			
Kütte- ja tarbepuude jaoskond.					
Jaoskonna juhataja	1	11.700.—			
Wanem kontoriametnik	1	5.300.—			
Kontoriametnik I j.	1	5.000.—			
			Arwejaoskond.		
			Osakonna raamatupidaja	1	13.500.—
			Osakonna raamatupidaja		
			abi	1	8.700.—
			Wanem arweametnik	5	6.800.—
			Arweametnik	3	6.200.—
			„	4	5.500.—
			Wanem kontoriametnik	3	5.300.—
			Liini teenistus.		
			Piirkonna agent	3	7.700.—
			Reserw puuladu üle-		
			waataja	6	5.500.—
			Tallinna pealadu.		
			Pealadu juhataja	1	11.700.—
			Pealadu juhataja abi	1	7.700.—
			Raamatupidaja	1	7.700.—
			Wanem arweametnik	1	6.800.—
			Arweametnik	1	6.200.—
			Wanem kontoriametnik	1	5.300.—
			Kontoriametnik	1	5.000.—
			„	1	4.800.—
			Wanem aidamees	3	5.000.—
			Aidamees	2	5.000.—
			„	4	4.800.—
			Materjaali jaotaja	1	4.600.—
			Wanem töömees	3	4.600.—
			Aida töömees	6	4.500.—
			Waht	9	4.000.—
			Käskjalg	1	3.700.—
			Tallinna puuladu.		
			Ladu ülewaataja	1	7.700.—
			Arweametnik	1	6.200.—
			Aidamees	1	4.800.—
			Waht	9	4.000.—
			Nõmme ladu.		
			Ladu ülewaataja	1	7.700.—
			Arweametnik	1	5.500.—
			Aidamees	1	4.800.—
			Waht	3	4.000.—
			Tapa ladu.		
			Ladu ülewaataja	1	6.200.—
			Arweametnik	1	5.500.—
			Aidamees	1	4.800.—
			Waht	3	4.000.—
			Walga ladu.		
			Ladu ülewaataja	1	7.700.—
			Arweametnik	1	6.200.—
			Wanem kontoriametnik	1	5.300.—
			Aidamees	1	5.000.—
			Waht	6	4.000.—
			Narwa ladu.		
			Ladu ülewaataja	1	6.200.—
			Arweametnik	1	5.500.—

Aidamees	1	4.800.—	Tulude kontroll.		
Waht	3	4.000.—	Juhataja	1	11.700.—
Liikumise osakond.			Noorem kaubanduse		
Osakonna ülem	1	21.600.—	rewident	3	8.700.—
Osakonna ülema abi	1	18.000.—	Kaubaweo laudkond.		
Wanem rewident	1	11.700.—	Kontrolöör	1	6.200.—
Sekretäär	1	8.700.—	Takseerija	7	5.800.—
Asjaajaja	1	6.200.—	Arweametnik I j.	4	6.200.—
Wanem kontoriametnik	3	5.300.—	Wanem kontoriametnik	2	5.300.—
Kontoriametnik	2	5.000.—	Reisijate- ja bagaashiweo laudkond.		
"	1	4.800.—	Kontrolöör	1	6.200.—
Käskjalg	2	3.700.—	Takseerija	5	5.800.—
Tehniline jaoskond.			Kontoriametnik I j.	2	5.000.—
Jaoskonna juhataja	1	15.300.—	Otseühenduste laudkond.		
Jaoskonna juhataja abi	1	11.700.—	Kontrolöör	1	6.200.—
Laudkonna juhataja	1	9.900.—	Arweametnik	2	6.200.—
Asjaajaja	1	6.800.—	Mitmesuguste sissetulekute laudkond.		
Arweametnik	2	6.200.—	Kontrolöör	1	6.200.—
Kontoriametnik	5	5.000.—	Takseerija	2	5.800.—
"	3	4.800.—	Arweametnik	2	6.200.—
"	2	4.600.—	"	1	5.500.—
Joonistaja	1	5.500.—	Kontoriametnik I j.	2	5.000.—
Käskjalg	1	3.700.—	Arhiwaar	1	5.500.—
Arwejaoskond.			Tähtsate plankettide ladu.		
Osakonna raamatupidaja	1	13.500.—	Ladu juhataja	1	7.700.—
Osakonna raamatupidaja			Arweametnik I j.	1	6.200.—
abi	1	8.700.—	Arwelaudkond.		
Wanem arweametnik	2	6.800.—	Laudkonna juhataja	1	11.700.—
Arweametnik I j.	3	6.200.—	Noorem raamatupidaja	1	7.700.—
Isiklise koosseisu laudkond.			Wanem arweametnik	1	6.800.—
Laudkonna juhataja	1	7.700.—	Arweametnik	3	6.200.—
Wanem kontoriametnik	1	5.300.—	"	1	5.500.—
Kontoriametnik	2	5.000.—	Kontoriametnik I j.	2	5.000.—
Wanem arweametnik	1	6.800.—	Telegraafi jaoskond.		
Arweametnik	3	6.200.—	Juhataja	1	13.500.—
"	2	5.500.—	Juhataja abi	1	9.900.—
Inwentaari laudkond.			Administratiiv laudkond.		
Kaalude rewident	1	8.700.—	Wanem kontoriametnik	1	5.300.—
Wanem arweametnik	1	6.800.—	Tel. korresp. kontrolöör	1	5.500.—
Arweametnik	2	6.200.—	Tehniline laudkond.		
Kaubanduse jaoskond.			Juhataja	1	7.700.—
Juhataja	1	15.300.—	Elektro-tehniker	2	5.800.—
Tariifiteadlane	1	9.900.—	Kellameister	1	5.300.—
Wanem kaubanduse			Joonistaja	1	5.500.—
rewident	1	9.900.—	Arweametnik I j.	1	6.200.—
Asjaajaja	1	6.800.—	Statistika jaoskond.		
Wanem kontoriametnik	1	5.300.—	Juhataja	1	15.300.—
Masinakirjutaja I j.	1	5.000.—	Juhataja abi	1	9.900.—
Kontoriametnik I j.	1	5.000.—	Asjaajaja	1	6.800.—
Pretensiooni laudkond.			Joonistaja	1	5.500.—
Laudkonna juhataja	1	9.900.—			
Wanem arweametnik	1	6.800.—			
Wanem kontoriametnik	1	5.300.—			
Kontoriametnik I j.	1	5.000.—			

Reisijateweo statistika laudkond.			Lampide korraldaja	8	4.600.—
Statistik	2	5.500.—	Jaama töömees	92	4.500.—
Wanem kontoriametnik	1	5.300.—	Jaamawaht	9	4.000.—
Kaubaweo statistika laudkond.			Käskjalg	1	3.700.—
Statistik	2	5.500.—	Wedurisaatja	3	4.600.—
Arweametnik I j.	1	6.200.—	Kaubanduslised teenijad.		
Kontoriametnik I j.	2	5.500.—	Kaubakontori juhataja	1	8.700.—
Rongide ja wagunite liikumise statistika laudkond.			Asjaajaja	1	6.200.—
Statistik	3	5.500.—	Kauba laekahoidja I j.	8	6.200.—
Arweametnik I j.	1	6.200.—	II „	3	5.800.—
Kontoriametnik	2	5.000.—	Kauba üleandja agent I j.	4	5.800.—
„	1	4.800.—	II „	3	5.300.—
Bagaashi saadetuste weo statistika laudkond.			Kaubahoowi ülewaataja I j.	4	5.800.—
Statistik	1	5.500.—	II „	2	5.500.—
Kontoriametnik I j.	1	5.000.—	Pileti laekahoidja I j.	7	5.500.—
Liini teenistus.			II „	22	5.300.—
Jaamaülem I j.	3	11.700.—	Bagaashi laekahoidja I j.	4	5.500.—
II „	3	9.900.—	II „	6	5.000.—
III „	13	8.700.—	Takseerija I j.	9	5.500.—
IV „	16	6.800.—	II „	4	5.300.—
V „	28	6.200.—	Kauba wastuwõtja ja		
VI „	9	5.800.—	wäljaandja	45	5.000.—
Jaamaülema wanem abi	3	7.700.—	Wanem kontoriametnik	1	5.300.—
abi I j.	18	6.700.—	Kontoriametnik	35	5.000.—
II „	10	6.200.—	„	15	4.800.—
III „	24	5.800.—	„	8	4.600.—
IV „	30	5.500.—	„	3	4.500.—
V „	33	5.300.—	Platwormi piletimüüja	6	4.800.—
VI „	8	5.000.—	Plommija	4	4.600.—
Liini jaoskonna rewident	3	9.900.—	Aida töömees	14	4.600.—
Tallinna konduktorite re-			Märkija	4	4.600.—
serwiülem	1	6.800.—	Käskjalg	1	3.700.—
Walga konduktorite re-			Kaalutöömees	4	4.600.—
serwiülem	1	6.200.—	Kaubawalwe jaamades.		
Konduktoritereserwi kor-			Ööwaht	40	4.000.—
raldaja	4	5.800.—	Wärawawaht	6	4.600.—
Wanem tagawara agent	10	5.800.—	Kaalude meister	2	5.300.—
Noorem „ „	15	5.500.—	Rongide teenistus.		
Wanem rongide korraldaja	1	9.900.—	Rongijuht reisirongides	31	5.300.—
Noorem „ „	3	8.700.—	„ kaubarongides	49	5.000.—
Wanem rongiseadja	3	5.800.—	Bagaashi kaubajaotaja	59	4.800.—
Rongiseadja I j.	33	5.500.—	Wanem konduktor	80	4.800.—
II „	12	5.300.—	Noorem „	163	4.600.—
Tehnilise liikumise kon-			Wagunisaatja	29	4.800.—
toriametnikud I j.	18	5.000.—	Telegraafi liini teenistus.		
Tehnilise liikumise kor-			Kontroll-mehaanik	3	8.700.—
raldajad	8	5.300.—	Wanem telegraafi		
Wanem rööpaseadja I j.	18	4.800.—	mehaanik	3	6.200.—
Rööpaseadja I j.	407	4.600.—	Kontoriametnik	3	5.000.—
II „	28	4.500.—	Mehaanik I j.	7	5.800.—
Signalist	24	4.600.—	II „	5	5.500.—
Haakija I j.	35	5.300.—	Montöör I j.	6	5.000.—
II „	12	5.000.—	II „	6	4.800.—
III „	7	4.800.—	Tallinna telegraafi jaama		
			juhataja	1	5.800.—

Arwejaoskond.			Wagunite ülewaatus.		
Osakonna raamatupidaja	1	13.500.—	Wan. wag. järelwaataja	7	5.500.—
” ” abi	1	8.700.—	Noorem wag. järelwaataja	29	5.000.—
Raamatupidaja noorem	1	7.700.—	Waguni parandaja	10	4.800.—
Wanem arweametnik	1	6.800.—	” ” abi	7	4.600.—
Arweametnik	5	6.200.—	Rewisjoni lukussepp	4	5.000.—
” ”	3	5.500.—	Waguni tehnik agent	3	6.800.—
Kontoriametnik I j.	1	5.000.—	Waguni pargiwaht	12	4.000.—
Statistika laudkond.			Wagunite walgustus.		
Laudkonna juhataja	1	7.700.—	Tehnik	1	7.700.—
Arweametnik	2	6.200.—	Montöör	1	4.800.—
” ”	4	5.500.—	” ”	1	4.600.—
Kontoriametnik	2	4.600.—	Mehaanik	1	5.500.—
Weosakonna liin.			” ”	1	5.300.—
Jaoskonna ülem	3	13.500.—	Wagunite määre.		
” ” I abi	3	9.900.—	Määrija	77	4.800.—
” ” II ”	2	8.700.—	Wagunite puhastus.		
Depooülem	3	8.700.—	Wagunite puhastaja	80	3.700.—
Depooülem	1	9.900.—	Töökojad.		
Depoo korraldaja	3	8.700.—	Meister I j.	4	8.700.—
” ”	10	7.700.—	” II ”	5	6.800.—
Raamatupidaja	3	6.800.—	Meistri abi	3	6.200.—
Asjaajaja	2	6.800.—	Arweametnik	1	6.200.—
Arweametnik	3	6.200.—	” ”	1	5.500.—
” ”	4	5.500.—	Kontoriametnik	2	5.000.—
Wanem kontoriametnik	4	5.300.—	” ”	2	4.800.—
Kontoriametnik	4	5.000.—	” ”	1	4.600.—
” ”	4	4.800.—	Wanem kontoriametnik	1	5.300.—
” ”	3	4.600.—	Tabelipidaja I j.	3	5.300.—
” ”	3	4.500.—	Tööjuht I j.	3	5.500.—
Käskjalg	7	3.700.—	” II ”	10	5.300.—
Puhkeruumi waht	13	4.000.—	Aurukatla masinist	5	5.000.—
Depoo waht	8	4.000.—	” kütja	6	4.600.—
Lambipuhastaja	4	4.000.—	Töökoja waht	1	4.600.—
Depoo wedurite kütja I j.	15	4.800.—	” ”	23	4.000.—
” ” II „	22	4.600.—	Rongihaakija	1	4.800.—
Weduriteenistus.			Rongiseadja	1	5.300.—
Wedurijuht sõidurongides	32	6.800.—	Elektrijaama masinist II j.	3	5.300.—
Wedurijuht kaubarongides	73	6.200.—	Elektri montöör	1	5.300.—
Wedurijuht manööwril	46	5.800.—	Materjaali ja tööriistade wäljaandja	1	5.500.—
Wedurijuhi abi I-e	163	5.500.—	3. Posti-telegraafi-telefoni peawalitsus.		
” ” II-e	127	4.600.—	Keskasutus.		
Wedurite puhastus.			a) Juhatus ja kantselei.		
Katlapesija	5	4.800.—	Walitsuse ülem	1	25.200.—
Ahjupuhastaja	16	4.800.—	Peainseneer (walitsuse ülema abi tehnika alal)	1	21.600.—
Torupuhastaja	4	4.600.—	Walitsuse ülem abi	1	21.600.—
Weduripuhastaja	11	4.500.—	P. t. inspektor wanem	1	15.300.—
Wee warustus.			” ” noorem	1	13.500.—
Weejaama masinist I j.	13	5.000.—	Sekretäär	1	7.700.—
” ” II „	31	4.800.—	Registraator	1	5.800.—
Weejaama kütja	4	4.600.—			
Weeandja	2	4.000.—			

Wanem kantseleiametnik	1	5.300.—	I järgu p.-t. ametnik	1	7.700.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—	II „ „ „	1	6.200.—
„	1	4.800.—	III „ „ „	1	5.500.—
„	1	4.600.—	Masinakirjutaja II j.	1	4.800.—

b) Tehnika osakond.

Osakonna juhataja	kohuseid täidab peainseneer.	
Juhataja abi	1	15.300.—
Wanem inseneer	3	13.500.—
Tehniliste materjalide keskladu juhataja	1	11.700.—
Telegraafi toimkonna juhataja	1	9.900.—
Telefoni ehitustoimkonna juhataja	1	9.900.—
Telefoni remonttoimkonna juhataja	1	9.900.—
Eksplaatatsiooni toimkonna juhataja	1	9.900.—
I järgu p.-t. ametnik	1	7.700.—
Raamatupidaja	1	6.800.—
Arweametnik I j.	1	6.200.—
I järgu meister	1	6.800.—
I järgu p.-t. mehaanik	1	5.800.—
Joonistaja	1	5.500.—
Kantseleiametnik I j.	1	5.000.—
Masinakirjutaja I j.	1	5.000.—

c) Administratiiv osakond.

Osakonna juhataja	kohuseid täidab walitsuse ülema abi.	
Majandusjaoskonna juha- taja	1	11.700.—
Inwentaari toimkonna juhataja	1	7.700.—
Majandusmaterjalide, raa- matute ja tähikute ladu juhataja	1	7.700.—
I järgu p.-t. ametnik	1	7.700.—
II „ „ „	1	6.200.—
III „ „ „	2	5.500.—
Masinakirjutaja II j.	1	4.800.—
Korraldusjaoskonna juhataja	1	11.700.—
Juriidilise toimkonna juhataja	1	9.900.—
Postiweo toimkonna juhataja	1	8.700.—
I järgu p.-t. ametnik	2	7.700.—
III „ „ „	1	5.500.—
IV „ „ „	1	5.000.—
Masinakirjutaja II j.	1	4.800.—
Personaaliaoskonna juhataja	1	11.700.—
Personaaliaoskonna juha- taja abi	1	7.700.—

d) Rahwuswaheline osakond.

Osakonna juhataja	1	15.300.—
Eksplaatatsiooni jaos- konna juhataja	1	11.700.—
Rahwuswaheliste arwete jaoskonna juhataja	1	11.700.—
Reklamatsioonide büroo juhataja	1	11.700.—
Sekretäär	1	9.900.—
Korrespondent	1	7.700.—
I järgu p.-t. ametnik	6	7.700.—
II „ „ „	3	6.200.—
Masinakirjutaja I j.	1	5.000.—

e) Arwepidamine ja kontroll.

Pearaamatupidaja	1	15.300.—
„ abi	1	9.900.—
Kontrolltoimkonna juha- taja	1	9.900.—
Statistik	1	6.800.—
I järgu p.-t. ametnik	3	7.700.—
II „ „ „	1	6.200.—
III „ „ „	1	5.500.—
Arweametnik I j.	3	6.200.—
Masinakirjutaja I j.	1	5.000.—
Postikassa toimkonna juhataja	1	9.900.—
I järgu p.-t. ametnik	1	7.700.—
II „ „ „	1	6.200.—
Arweametnik I j.	1	6.200.—

f) Reserw töö kaswamise peale kogu
keskasutuse jaoks.

I järgu p.-t. ametnik	2	7.700.—
-----------------------	---	---------

g) Alamteenijad.

Teenijate wanem	1	4.600.—
Uksehoidja	1	4.500.—
„	1	4.000.—
Alaealine käskjalg	3	3.000.—

Asutused kohtade peal.

a) P.-t.-t. kontorite ülemad.

Wäljaspool klassi kon- torites	1	15.300.—
Wäljaspool klassi kon- torites	2	13.500.—
I klassi kontorites	4	11.700.—
II „ „	7	8.700.—
III „ „	15	6.800.—
IV „ „	40	5.800.—
V „ „	55	5.300.—

b) Telefoniwõrkude ülem.			l) Inseneer.		
Tallinnas	1	13.500.—	Wanem	1	13.500.—
Tartus	1	9.900.—	Noorem	1	11.700.—
Narwas	1	6.800.—	m) P.-t. tehnik.		
c) Maakonna telegraafi-telefoniwõrkude ülem.			Wanem	1	8.700.—
I järk	2	11.700.—	I järk	7	7.700.—
II „	7	9.900.—	II „	7	6.800.—
d) Raadiojaamad.			n) P.-t. mehaanik.		
Haapsalu raadiojaama ülem	1	15.300.—	I järk	35	5.800.—
Haapsalu raadiojaama ülem abi	1	13.500.—	II „	35	5.500.—
Tartu raadiojaama ülem	1	8.700.—	o) Raadiomotorist.		
e) P.-t.-t. kontorite ülema abi.			I järk	2	7.700.—
Wäljaspool klassi kontorites	1	11.700.—	II „	2	6.200.—
Wäljaspool klassi kontorites	2	9.900.—	p) Meister.		
I klassi kontorites	4	9.900.—	I järk	4	6.800.—
II „ „	7	7.700.—	II „	4	5.800.—
III „ „	15	6.200.—	r) Montöör.		
IV „ „	27	5.500.—	I järk	29	5.000.—
Tallinnas	1	11.700.—	II „	57	4.800.—
g) Osakondade ja toimkondade juhatajad p.-t. asutustes.			III „	29	4.600.—
Tallinna peapostkontoris	5	8.700.—	s) Postiljon.		
„ peatelegraafikontoris	1	8.700.—	Wanem	8	5.000.—
Tallinna telefoniwõrgus	2	8.700.—	I järk	105	4.800.—
„ „	1	7.700.—	II „	210	4.600.—
Tartu p.-t. kontoris	4	7.700.—	III „	105	4.500.—
h) P.-t. ametnik.			t) Telegrammikandja.		
I-a järk	66	7.700.—	I järk	32	4.500.—
I-b „	81	6.800.—	II „	33	4.000.—
II-a „	56	6.200.—	4. Maanteede walitsus.		
II-b „	92	5.800.—	Walitsuse ülem	1	21.600.—
III-a „	87	5.500.—	Walitsuse ülema abi	1	15.300.—
III-b „	60	5.300.—	Maanteede inspektor	1	18.000.—
IV-a „	56	5.000.—	Maanteede inspektori abi	1	15.300.—
IV-b „	92	4.800.—	Sekretäär	1	7.700.—
i) Kiiraparaatidel töötaja ametnik.			Kantseleiametnik	1	5.000.—
I järk	13	8.700.—	Pearaamatupidaja	1	11.700.—
II „	10	6.800.—	Peakassahoidja	1	6.800.—
III „	10	5.800.—	Arweametnik	1	6.200.—
IV „	9	5.300.—	„	1	6.200.—
j) Kõnede registreeriija.			„	2	5.500.—
I järk	10	4.600.—	Palgamaksja	1	5.800.—
II „	20	4.500.—	Registraator	1	5.800.—
k) Raamatupidaja.			Joonistaja	1	5.500.—
Raamatupidaja	2	6.200.—	Uksehoidja käskjalg	1	4.500.—
„	7	5.800.—	Aidamees, ekspediitor	1	5.500.—
			Laduwaht	1	4.600.—
			Masinist I j.	6	5.500.—
			Ja oskonnad.		
			Juhataja	4	13.500.—
			Asjaajaja	2	6.200.—
			Wanem tehnik	6	8.700.—
			Noorem „	2	7.700.—

Kümnik tööjuhataja	4	5.300.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—
Laduwaht	1	4.600.—

5. Mereasjanduse peawalitsus.

a) Juhatus ja kantselei.

Walitsuse juhataja	1	25.200.—
Juhataja abi	1	19.500.—
Sekretäär	1	9.900.—
Käskudetäitja ametnik	1	7.700.—
Wanem kantseleiametnik	1	5.300.—
Pearaamatupidaja	1	11.700.—
Wanem raamatupidaja	1	8.700.—
Noorem	2	7.700.—
Laekahoidja	1	7.700.—
Wanem arweametnik	1	6.800.—
Arweametnik I j.	3	6.200.—
" II "	2	5.500.—
Registraator	1	5.800.—
Kantseleiametnik	2	5.000.—
"	1	4.800.—
Masinakirjutaja	2	5.000.—
Käskjalg wanem	1	4.500.—

d) Administratiiv osakond ja sadamad.

Sadama inspektor	1	18.000.—
Laewade ehituse inseneer (ka laewade mõõtja)	1	18.000.—
Masinate inspektor	1	18.000.—
Elektriasjanduse juhataja inseneer	1	15.300.—
Asjaajaja	1	6.800.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—
Käskjalg	1	4.500.—

Tallinna sadam.

Sadamakapten	1	15.300.—
" abi	2	9.900.—
Wanem arweametnik	1	6.800.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—

Sadamakontor.

Bootsman	3	6.200.—
Kümnik	1	5.000.—
Sillawaht	14	5.000.—
Pöørsillawaht	2	5.000.—
Käskjalg	1	4.500.—

Sadama ambulants.

Sadamaarst	1	15.300.—
Welsker	2	6.800.—

Tuletõrje salk.

Salga juht	1	6.800.—
Autojuht	2	4.800.—
Tuletõrjuja	6	4.600.—

Auruprits.

Masinist	1	5.300.—
Kütja	1	5.300.—

Sadama lootsid.

Lootsidewanem	1	6.800.—
Loots	5	5.800.—

Uus sadam.

Sadamakapten	1	9.900.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—
Bootsman	1	6.200.—
Sillawaht	3	5.000.—
Käskjalg	1	4.500.—

Narwa sadam.

Sadamakapten	1	9.900.—
Sadamaarst	1	4.800.—
Asjaajaja ja arweametnik	1	5.500.—
Bootsman	1	5.500.—
Sillawaht	3	5.000.—
Loots	2	5.800.—
Motorist	1	5.000.—

Pärnu sadam.

Sadamakapten	1	9.900.—
Asjaajaja-arweametnik	1	5.300.—
Lootsidewanem	1	6.200.—
Loots	2	5.800.—

Baltiski sadam.

Sadamakapten	1	8.700.—
Sadamaarst	1	4.500.—
Asjaajaja-arweametnik	1	5.300.—
Sillawaht	3	5.000.—

Loksa elling.

Loksa ellingi juhataja	1	7.700.—
Masinist	1	5.500.—

Käsmu sadam.

Sadamakapten	1	3.400.—
--------------	---	---------

Tartu ja Peipsi sadam.

Sadamakapten	1	9.900.—
" abi	1	6.800.—
Asjaajaja-arweametnik	1	5.500.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—
Bootsman	1	5.500.—
Sillawaht	4	5.000.—
Aidamees	1	5.000.—
Laduwaht	1	4.500.—

Keskladu.

Ladu juhataja	1	8.700.—
" " abi	2	6.200.—
Ladu aidamees	1	5.000.—
Ekspediitor (ühtlasi ka arweametnik)	1	6.200.—

Arweametnik	2	6.200.—
„	3	5.500.—
Laduwaht	2	4.500.—
Kütteladu korraldaja	2	6.200.—

c) Tuletornide osakond.

Osakonna juhataja	1	18.000.—
Meremärkide jaoskonna juhataja ja osakonna juhataja abi	1	11.700.—
Kaartide ja instrumentide jaoskonna juhataja ja lootside inspektor	1	11.700.—
Kompassi jaoskonna juhataja	1	11.700.—
Asjaajaja	1	6.800.—
Kantsleiametnik	1	5.000.—
„	1	4.800.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—
Käskjalg	1	4.500.—

Tuletornide parandustöökoda ja gaasivabrik.

Töökoja juhataja	1	8.700.—
Juhataja abi	1	5.300.—
Arweametnik	1	6.200.—
Ööwaht	1	4.500.—

Tuletorn „Narwa-Jõesuu.“

Ülewaataja	1	5.500.—
Teenija	2	4.500.—
Liinitulede teenija	2	4.500.—

Tuletorn „Port-Kunda.“

Tuletorni wanem teenija	1	4.600.—
-------------------------	---	---------

Tuletorn „Stenskär.“

Ülewaataja	1	5.500.—
Teenija	3	4.500.—

Tuletorn „Käsmu.“

Tuletorni wanem teenija	1	4.600.—
-------------------------	---	---------

Tuletorn „Ekholm.“

Ülewaataja	1	5.500.—
Teenija	2	4.500.—
Motorist	2	4.800.—

Tuletorn „Harra.“

Wanem teenija	1	4.600.—
---------------	---	---------

Tuletorn „Loksa.“

Wanem teenija	1	4.600.—
---------------	---	---------

Tuletorn „Kokskär.“

Ülewaataja	1	5.500.—
Teenija	2	4.500.—
Motorist	2	4.800.—

„Wiimsi“ tuleliin.

Wanem teenija	1	4.600.—
Teenija	1	4.500.—

Tuletorn „Tallinna alumine“.

Ülewaataja	1	5.500.—
Teenija	2	4.500.—

Tuletorn „Tallinna ülemine“.

Teenija	2	4.500.—
Motorist	3	4.800.—

Tuletorn „Naissaar“.

Ülewaataja	1	5.500.—
Teenija	3	4.500.—

Tuletorn „Suurop ülemine“.

Ülewaataja	1	5.500.—
Teenija	3	4.500.—

Tuletorn „Suurop alumine“.

Teenija	2	4.500.—
Motorist	2	4.800.—

Tuletorn „Pakerort“.

Ülewaataja	1	5.500.—
Motorist	2	4.800.—
Teenija	2	4.500.—

Tuletorn „Osmussaar“.

Ülewaataja	1	5.500.—
Motorist	2	4.800.—
Teenija	2	4.500.—

Kärdla sadama tuled.

Wanem teenija	1	4.600.—
---------------	---	---------

Tuletorn „Tahkona“.

Ülewaataja	1	5.500.—
Teenija	3	4.500.—

Tuletorn „Kõppu“.

Ülewaataja	1	5.500.—
Teenija	3	4.500.—

Tuletorn „Ristna“.

Ülewaataja	1	5.500.—
Teenija	2	4.500.—
Motorist	2	4.800.—

Tuletorn „Filsand“.

Ülewaataja	1	5.500.—
Teenija	2	4.500.—

Tuletorn „Worms“.

Ülewaataja	1	5.500.—
Teenija	2	4.500.—

Tuletorn „Harrilaid“.

Teenija	1	4.500.—
---------	---	---------

Juhttuled „Kessu“.			Lihttuled „Praaga“.		
Wanem teenija	1	4.600.—	Teenija	1	4.500.—
Teenija	1	4.500.—	Meremärkide ladu Uues sadamas.		
Tuletorn „Wirtsu“.			Ööwaht	1	4.500.—
Ülewaataja	1	5.500.—	d) Päästejaamade jaoskond.		
Teenija	1	4.500.—	Jaoskonna juhataja	1	11.700.—
Tuletorn „Paternoster“.			Asjaajaja-warahoidja	1	5.800.—
Ülewaataja	1	5.500.—	Bootsman	1	5.300.—
Teenija	3	4.500.—	Laduwaht	1	4.500.—
Juhttuled „Lõõts-Muhu“.			e) Ehitisosakond.		
Wanem teenija	1	4.600.—	Osakonna juhataja	1	18.000.—
Teenija	2	4.500.—	„ „ abi	1	15.300.—
Tuletorn „Sörwe“.			Jaoskonna juhataja	2	15.300.—
Ülewaataja	1	5.500.—	Noorem tööjuhataja inse-	3	11.700.—
Teenija	2	4.500.—	neer	1	6.800.—
Juhttuled „Heltermaa“.			Asjaajaja	1	6.200.—
Wanem teenija	1	4.600.—	Käskudetäitja ametnik	1	5.300.—
Juhttuled „Abruku“.			Wanem kantsleiametnik	1	5.000.—
Tuletorni wanem teenija	1	4.600.—	Kantsleiametnik	2	4.800.—
Teenija	1	4.500.—	„ „	1	5.000.—
Tuletorn „Laidunina“.			Masinakirjutaja	1	4.500.—
Wanem teenija	1	4.600.—	Käskjalg	1	7.700.—
Teenija	1	4.500.—	Tehnik	1	4.800.—
Tuletorn „Kübbassar“.			Elektri motorist elektri-	10	4.800.—
Tuletorni wanem teenija	1	4.600.—	kraanade jaoskonnas	1	8.700.—
Teenija	1	4.500.—	Tuletornide tehnik	1	7.700.—
Tuletorn „Kihno“.			Elektrotehnik	1	7.700.—
Ülewaataja	1	5.500.—	Süwendustööde osakonna	1	15.300.—
Teenija	1	4.500.—	juhataja	1	7.700.—
Tuletorn „Ruhno“.			Sügewustemõõtja tehnik	1	9.900.—
Ülewaataja	1	5.500.—	Tallinna töökodade ju-	1	6.800.—
Teenija	1	4.500.—	hataja	2	5.000.—
„Wormsi Norbi“ tuleliin.			Pärnu töökodade juha-	1	5.500.—
Wanem teenija	1	4.600.—	taja	1	5.500.—
„Ramsholmi“ tuleliin.			Kümnik juhataja	2	5.300.—
Wanem teenija	1	4.600.—	Elektrijaama wanem	1	5.500.—
„Hästholmi“ tuleliin.			motorist	1	5.500.—
Wanem teenija	1	4.600.—	Arweametnik Pärnu	1	5.500.—
„Paralepa“ tuleliin.			töökodades	1	5.300.—
Wanem teenija	1	4.600.—	Materjaalide arweametnik	1	4.000.—
Juhttuled „Sörwe“ ja „Emmaste“.			Ööwaht Pärnu töökoda-	1	5.500.—
Wanem teenija	2	4.600.—	des	2	5.500.—
Liinituled „Wasknarwa“.			Tuuker	2	5.000.—
Teenija	1	4.500.—	Signaalimees	2	5.000.—
			Projekteerimise büroo.		
			Büroo juhataja	1	15.300.—
			Joonest. konstr.	1	5.500.—
			Joonestaja	2	5.300.—
			„	1	5.000.—
			f) Ujuwad abinõud.		
			J/m. „Suur Tõll“.		
			Kapten	1	18.000.—
			I järgu tüürimees	1	9.900.—
			Bootsman	1	5.500.—

Puussepp	1	5.500.—	A/l. „Delfiin“ Narwa sadam.		
Raadio telegrafist	1	5.800.—	Kapten	1	7.700.—
I järgu madrus	4	5.000.—	Masinist	1	6.200.—
Kokk	1	5.500.—	Kütja	1	5.300.—
Kajutiteenija	1	4.600.—			
Ülem mehaanik	1	15.300.—	A/l. „Uku“ Tartu sadam.		
Mehaanik I järgu	2	11.700.—	Kapten	1	11.700.—
„ II „	1	7.700.—	Tüürimees	1	7.700.—
Assistent	3	5.500.—	Bootsman	1	5.500.—
Määrija	3	5.300.—	Masinist	1	7.700.—
Kütja	6	5.300.—	Assistent	1	5.500.—
Elektriker	1	5.800.—	I järgu madrus	2	5.000.—
			II „ „	2	4.600.—
J/m. „Tasuja“.			Kütja	3	5.300.—
Kapten	1	13.500.—	Kokk	1	5.500.—
I järgu tüürimees	1	9.900.—			
Bootsman	1	5.500.—	A/l. „Linda“ Tartu sadam.		
Puussepp	1	5.500.—	Roolimees	1	4.800.—
I järgu madrus	3	5.000.—	Masinist	1	4.500.—
Raadio telegrafist	1	5.800.—			
Elektriker	1	5.800.—	Puksiirlaew Uus sadam.		
I järgu mehaanik	1	11.700.—	Bootsman	1	5.500.—
II „ „	1	7.700.—	Mehaanik	1	6.200.—
Kütja	3	5.300.—			
Määrija	2	5.300.—	„M/p. nr. 5“ Narwa sadam.		
Kajutiteenija	1	4.600.—	Juht	1	5.300.—
Kokk	1	5.500.—	Motorist	1	5.300.—
J/m. „Jüri Wilms“.			„M/p. nr. 10“ Pärnu sadam.		
Kapten	1	13.500.—	Juht	1	5.300.—
Tüürimees	1	9.900.—	Motorist	1	5.300.—
Bootsman	1	5.500.—			
I järgu madrus	3	5.000.—	Tuletornide osakond.		
I „ mehaanik	1	11.700.—	Meremärgidepanija a/l. „Sekstant“.		
II „ „	1	7.700.—	Kapten	1	13.500.—
Kütja	3	5.300.—	Tüürimees	1	9.900.—
Määrija	2	5.300.—	Bootsman	1	5.500.—
Kokk	1	5.500.—	Puussepp	1	5.500.—
Kajutiteenija	1	4.600.—	I kl. madrus	2	5.000.—
			Mehaanik	1	11.700.—
A/p. „Naissaar“.			Assistent	1	5.500.—
Motorist	1	5.800.—	Kütja	3	5.300.—
Bootsman	1	5.500.—	Kokk	1	5.500.—
I järgu madrus	1	5.000.—	Kajutiteenija	1	4.600.—
A/l. „Loots“ Tallinna sadam.			Meremärgidepanija a/l. „Lood“.		
Kapten	1	9.900.—	Kapten	1	13.500.—
Bootsman	1	5.500.—	Tüürimees	1	9.900.—
I kl. madrus	2	5.000.—	Bootsman	1	5.500.—
Mehaanik	1	6.200.—	Puussepp	1	5.500.—
Assistent	1	5.500.—	I kl. madrus	2	5.000.—
Kütja	2	5.300.—	Mehaanik	1	11.700.—
Kokk	1	5.500.—	Assistent	1	5.500.—
			Kütja	3	5.300.—
Mootor weelaew nr. 1.			Kajutiteenija	1	4.600.—
Kapten	1	9.900.—	Kokk	1	5.500.—
Madrus I järgu	2	5.000.—			
Motorist-meister	1	7.700.—	Meremärgidepanija m/l. „Pirita“.		
Motorist	1	5.800.—	Kapten	1	13.500.—
Kütja	1	5.300.—	Tüürimees	1	9.900.—

Kütja 3 5.300.—
I järgu madrus 2 5.000.—

Kraana nr. 3.

Kraanajuht 1 9.900.—
Bootsman 1 5.500.—
Mehaanik 1 6.200.—
I järgu madrus 1 5.000.—

Kraana nr. 4.

Kraanajuht 1 9.900.—
Bootsman 1 5.500.—
Mehaanik 1 6.200.—
I järgu madrus 1 5.000.—

Kraana nr. 6.

Kraanajuht 1 9.900.—
Bootsman 1 5.500.—
Mehaanik 1 6.200.—
I järgu madrus 1 5.000.—

Buksiir „Usin“.

Kapten 1 9.900.—
Masinist 1 6.200.—

Buksiir „Kihno“.

Kapten 1 11.700.—
Bootsman 1 5.500.—
Mehaanik 1 7.700.—
Kokk 1 5.500.—
Kütja 3 5.300.—
I järgu madrus 1 5.000.—
II „ „ 2 4.600.—

Buksiir „Star“.

Kapten 1 11.700.—
Bootsman 1 5.500.—
Mehaanik 1 7.700.—
Kokk 1 5.500.—
Kütja 3 5.300.—
I järgu madrus 1 5.000.—
II „ „ 2 4.600.—

Buksiir „Tugew“.

Kapten 1 11.700.—
Bootsman 1 5.500.—
Mehaanik 1 7.700.—
Kokk 1 5.500.—
Kütja 3 5.300.—
I järgu madrus 1 5.000.—
II „ „ 2 4.600.—

Mudapraam nr. 2.

Roolimees I j. madrus 2 5.000.—

Mudapraam nr. 3.

Roolimees I j. madrus 2 5.000.—

6. Ehituspeawalitsus.

a) Juhatus ja kantselei.

Walitsuse juhataja 1 21.600.—
„ „ abi 1 18.000.—
Ehituste rewident 1 13.500.—
Arhitekt 1 13.500.—
Sekretäär 1 8.700.—
Raamatupidaja 1 8.700.—
Registraator 1 5.800.—
Kantseleiametnik 1 5.300.—
Masinakirjutaja 1 5.000.—
„ „ 1 4.800.—
Arweametnik 1 6.200.—
Tehnik keskkooli hari-
dusega ja ehitamise õi-
gusega 1 9.900.—
Wanem tehnik 1 8.700.—
Tehnik 1 7.700.—
Joonistaja 1 5.500.—
„ „ 1 5.300.—
Käskjalg — alaealine 1 3.000.—

b) Riikliste ehituste osakond.

Osakonna juhataja 1 15.300.—
Wanem inseneer 1 13.500.—

c) Waranduste walitsemise jaoskond.

Jaoskonna juhataja 1 9.900.—
Asjaajaja 1 6.200.—
Toompea lossiwalitseja 1 5.000.—
Kadrioru pargiwalitseja 1 5.000.—

Teedeminister K. Ipsberg:

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul on au järgmist parandust Wabariigi Walitsuse nimel Riigikogule ette panna. Nimelt peatükk VI. Ehituspeawalitsus. § 9. Majanduslikud kulud suurendada 379.000 marga wõrra, endisega kokku — 2.904.200 marka.

§ 14. Remondid suurendada 272.600 marga wõrra, endisega kokku 1.080.900 marka. Need summad on tingitud sellest, et jaanuarikuu lõpupoole maja on saadud, mis ühe teise asutuse käes oli; niisama on tekkinud selle maja ülewalpidamisega kulud, kojamehed, lumepuhastajad jne. Siis on weel tarwis olnud ettenägemata kulude hulka ülesse wõtta need parandused, mis lossis on olnud tarwis ära teha, nagu Riigiwanema kabinett ja teised. Wabariigi Walitsuse nimel palun see ettepanek wastu wõtta.

Juhataja A. Kerem: Sõna on järjekorras rkl. Wirma'l.

K. Wirma (sd.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie tänawuaastase eel-

arwe, muuseas ka teedeministeeriumi eelarwe arutamise juures on üks arusaamatus juhtunud, wõi midagi sellesarnast. Esimese lugemise puhul meie lugupeetud eelarwe-komisjoni esimees härra Laidoner seletas, ja niimoodi on kõik Riigikogu liikmed sellest aru saanud, et eelarwe-osade arutamise puhul esinewad iseseiswad aruandjad ja et eelarwe üldine aruandja meil puudub ning eelarwe-komisjoni esimees selle tõttu sunnitud oli kodukorra põhjal aruandjana esinema. Nüüd oleme meie juba teedeministeeriumi eelarwe arutamise juures, ja siin on, nagu kõigi eelarwe-osade juures, aruandja ainult ette lugenud wastawa eelarwe-osa, kuna mingisuguseid seletusi pole antud. (J. Piiskar (is.): Kohtuministeeriumi juures oli seletus.) Ah soo, kohtuministeeriumi juures esineti seletusega. Nüüd tuletades meelde, et I lugemise lõpul oli arusaamatusi ja soowiawaldusi ja lootusi, et pärastpoole seletusi antakse, tegelikult aga ainult ühe ametkonna juures seletusi on antud, siis on minul isiklik kartus, et meie ka tulude arutamisel samasuguse seisukohaga peame leppima, et kantakse ette ainult tuludeosa ja muud midagi. (M. Martna (sd.): Sellest on ju Riigikogule küllalt.) Kas sellest küllalt on wõi mitte, seda ma ei taha siin otsustada, aga seda pean alla kriipsutama, et kui meie waatame seletuskirju, mis eelarwe juures on esitatud, siis peab meie lugupeetud eelarwe-komisjoni esimehe sõnaga toonitama, et neis ei ole mitte kui midagi sees. Kui tuletada meelde eelarwe-komisjoni juhatuskirju, kus alamkomisjonidele oli ülesandeks tehtud, et iga eelarwe-osa juures peawad seletuskirjad olema, siis andsid need alamkomisjonid seletuse ainult sellest, mis alamkomisjonides oli tehtud, üldkokkuwõtet aga, mis eelarwe-komisjonis wastu wõeti ja mida Riigikogu liikmed ning üldse kodanikud oleks pidanud teada saama, ei leia meie seletuskirjas mitte. Niisugune kord on igatahes imelik, kuid ta on tänawuaastase eelarwe juures nii väga piltlikult ja käega katsutawalt näha, ja siin tuleb küll asja juures peatada, ja küsida, kas siis tõesti niimoodi peab eelarwet jahwatama? Nii ei saa ju meie oma riigielust mingisugust pilti, kui tähtsad küsimused, mis riigielust ette on tuua, südaösel peab ette kantama, et keegi neid enam ei kuule ega keegi neid enam tähele ei pane. Niisugust õnnetut korda ei tahaks ma mitte loomulikult pi-

dada ja ma kriipsutan seda sellepärast alla, et see wahest tulewikus oleks soowitawaks näpunäiteks wõi soowiawalduseks asjade kohta, mida meie parlamendis korduda ei tohiks lasta.

Kui meie waatame meie teedeministeeriumi eelarwet, siis tulewad meelde need mõtteawaldused ja asjakorraldamised, mis teedeministeeriumi alal mõni aasta tagasi olid, ja wõrreldes sellega, missugust käiku teedeministeeriumi alal praegu on sammu- tud, näeme, et waated aja jooksul muutunud on. Paari aasta eest tuli alles waielda, kas meil üldse teedeministeeriumi tarwis on, sest meil oldi arwamises, et meil on tööministeerium, noh kaubandus wõib ka seal juures olla, nii siis üldine ette- wõtete ministeerium peab meil olema, ja selle alla käigu siis ka teedeministeerium. Meie oleme, nii ütelda, Wenemaa ja Euroopa jalus nende läbikäimises ja sellepärast peaks meie hool ja ülesanne olema, et need teede ja läbikäimise rajad, mis majandusliselt Wenemaa ja Euroopa wahel on, ei saaks meie poolt takistatud, ja sellepärast peaks meil eriti tähtis olema teedeministeerium, kelle ülesanne peaks olema katsuda teid wõimalikult korras pidada. Tänapäew wõib ütelda, et teedeministeerium on arenenud. Paari aasta eest aga oli mul juhus ütelda Riigikogule, et teedeministeeriumil on õieti niisugune kantselei, mis midagi ei tee, ja sellepärast tuleks see kantselei kinni panna, kui talle ülesandeid ei anta. Teedeministeerium on arenenud teatud sihis, suur hulk riiklisi ette- wõtteid ja asutusi on teedeministeeriumi alla läinud ja meie räägime juba kaubandus-tööstusministeeriumist samasuguste sõnadega, nagu warem teedeministeeriumist, nimelt et kaubandus-tööstusministeeriumile ei jää midagi tegewust üle, sest et kõik asjad lähewad teedeministeeriumi alla. Selles wahekorras on korraldusi wõimalik teha, kuid need küsimused ei kuulu teedeministeeriumi eelarwe juurde. Teedeministeeriumi eelarwe juures peaksid aga selged olema selle ametala sihtjooned.

Meie kuulsime eile rkl. Hansen'ilt, kui ta rääkis, et sadamas seisawad kraanad ja nendega ei ole midagi tõsta, meil on raudteed, kuid ei ole mitte midagi wedada. — Noh, mis see siis kõik tähendab? — Kas see tähendab seda, et neid teekorraldusi ja läbikäimise abinõusid ei ole sugugi tarwis korraldada? Meie kuulsime, kui härra rahaminister kõneles seda, et waa-

dake, meil räägitakse palju transiidist, kuid kui meie võrdleme oma eelarweid sellega, kui palju meie transiidist saame, siis näeme, et see ei mängi meie majanduslikes elus kuigi tähtsat osa. Ma arwan, et härra rahaminister seda selles mõttes ei tahtnud kõnelda, et meil üldse ei pruugi selle asja eest muretseda, aga niisugune seletus võib siiski eksiarmamisi tuua ja võib mõni ehk tõepoolest mõelda, et müüme need mõned kraanad, mis meil on, maha ja ärme nende läbikäimisteede peale suurt rõhku paneme. Niisugust waadet ei saaks aga mitte õigeks pidada ja meie teedeministeeriumi ülesanne ja põhialus peaks olema, et meie oleme läbikäimise tee peal seisja riik ja meie peame hoolitsema, et nendel riikidel, kel majanduslised huvid seda nõuavad, võimalus oleks meie teede kaudu läbi käia vähema takistusega, kui nad seda ise korraldaksid. Ja meie peame neile vastu tulema niivõrd, kui see meil majanduslikult võimalik on.

Kui meie nüüd vaatame kuidas siis tõepoolest on need asjad, mis teedeministeeriumist enesest kujunenud, siis oli eriti minewa aasta lõpus meil näha niisugust korraldust, et seal inspektsiooni instituut on sisse seatud. Eelarwe-komisjonis tuli awalikult kaunis kindel mõttewahetus selle vastu, kas meil inspektorid teedeministeeriumi juures ja teedeministeeriumis üldse waja on ja kas seda instituuti tarwis on. Mina isiklikult ja muuseas teedeministeeriumi esitajad seletasid, et ilma inspektorita on teedeminister pime, tema ei kuule ega näe sellest midagi, mis väljaspool sünnib. Ministril peab asjatundlikka inimesi olema, kes neid asju, mille kohta minister peab otsused tegema, läbi waatawad, ette walmistawad ja neid siis wastawalt ministrile esitawad. Kõiki üksikasju nendes laialistes tööstusharudes läbi waadata, läbi seedida ei ole ministril võimalik. Selle vastu toodi wäiteid, et kõiki neid üksikasju, mis teedeministeeriumi alla kuuluvad, juhiwad ju asjatundlikud inimesed, neile maksetakse suurt palka, neil peab wastaw usaldus olema ja kui nad ministri juurde tulewad, siis peab igal nendest niivõrd ministri usaldust olema, et minister usub seda, mis temale ette kantakse ja seal kõrwal kontrolli tarwis ei ole. Kontrolöör võib asja wildakult ette kanda, mille tõttu wastolud ja hõõrumised tõusewad, ja terve see asi võib wildakule alusele minna. Toodi näitusi niisuguseid, et postiasjanduses on juhtunud rewisjon, kus inspektor olla läinud kohale.

Kohalikkude ametnikkude poolt olla aru saadud, et ta korraldusi teeb, mis ei ole kooskõlas nendega, mida oli teinud nende otsekohene ülemus. Mina imestan, et Riigikogu liikmed, kes seda asja alamkomisjonis wäga tõsiselt wõtsid, enam ühtegi sõna sellest Riigikogus ei ole lausunud. (J. Piiskar (is.): Nad ei kõnele ju üldse.) Noh, ja ma ei tea, kuidas see nii on, aga see on ju ometi imelik asi, et meil ehitatakse teedeministeeriumi sise-mist korda niisugusele alusele ja sellest ei lausuta mitte sõnagi.

Aga weel teine imelik nähtus, millest ma rääkisin teedeministeeriumi eelarwe arutamise puhul komisjonis. Riigikogu komisjonides ja ka siin kõnetoolil on mitmel puhul kõneldud sellest, et enne, kui millegi asja tarbeks raha lubada, olgu asjakäigu lähem kord selge.

Maanteede walitsuse eelarwe juures tuli ilmsiks just wastupidine nähtus. Eelarwe-komisjonis seletasid teedeministeeriumi esitajad, et maanteede asjus ei saa mingid korraldusi teha enne, kui wastaw seadus Riigikogu poolt vastu wõetud ja teedekorraldus seadusega maksma pandud. Sellest seletusest hoolimata kustutati ühe käeliigutusega eelarwe-komisjonis maanteede asutuse eelarwe maha ja pandi inspektori instituut maksma. Kuidas see uus asutus tegutsema hakkab, missugust mõju awaldab ja missugused wahekorrad tekiwad omawalitsustega, see kõik jäi arusaamatuks. Kodanikkudel pole teada, kuidas need inspektorid tegutsewad. Kui inspektor ilmub ametkonda, jääb arusaamatuks, mis ta seal õieti peab tegema, sest igasugused alused puuduwad. Riigikogu, kui seadustandew wõim, peaks tingimata selle eest hoolitsema, et uuesti loodawad asutused kindla kaju omandaksid, et lahkarwamised ei tekiks. See on täiesti imelik seisukoht, kui eelarwe arutamise korras loodakse uusi asutusi, mille kohta tõepoolest mingit kindlat kawa ei ole.

Kui meie teedeministeeriumi uut sise-mist korraldust vaatame, siis peame kindlasti nõudma, et lähemal ajal teadmatus kõrwaldatud saaks.

Teine asi, mille peale ma Riigikogu tähelpanu juhtida tahan, on teede ehitamise küsimus. Maanteede asjus on see küsimus täitsa lahtiseks jäänud, sest praegu lapiti teid riigi kulul sealt, kus arwati teosakene riigi päralt olema. See on nüüd eelarwe korras muudetud. Raud-

tee ehitamise asjus ei ole ka selgust. Kui wõrrelda praegust ehitamist sellega, mis paari aasta eest oli, ja tuletada meelde, missugune kord siis walitses, peab kahjuks ütleva, et kunni tänapäewani meil korra asjus kaugemale jõutud ei ole. Senni pole kindlat ülewaadet, kuidas seda asja tegema peab. Silma ette tuleb joonistus, millega sai ehitatud Eidapere kitsarööpalise raudtee haru. See oli suur pikk joonistuspaber, ja seal peal üks joon, mille juures näidatud, et seal ja teal on niisugune maakoht wõi niisugune talu, ja see pidi terve raudtee joonistus olema. Mina ütlen, et niimoodi raudteed ehitada ei tohi, pealegi nii pikka, kui seda Eidapere tee on. Tuleb tähele panna, et kui raudteed nii pika ulatusega ehitatakse, siis ei saa seda raudteed enam ära häwitada, sest kohalikud huwid on raudteega nii seotud, et teda sinna jätmata peab. Eidapere raudteed ümber ehitama wõi ära koristama hakata, on päris wõimatu. Mul tuleb veel meelde, kuidas 18. kilomeetri pikkust Jõõpre raudteed ehitama taheti hakata. Siis said sõrad wastu pandud ja seletatud, et niimoodi ehitada ei tohi, sest kindel plaan puudub. Saaremaa raudtee asjus ei ole ka kindlat kawa. Ma tean lähemalt, missuguseid jõupingutusi teedeministeeriumis sellel alal on tehtud, kuid meil puudub raudtee ehituse asjus seadus ja kord. Raudteed ehitada ei ole mitte puhttehniline küsimus, aga ei ole selgust, kuidas moodi raudtee ehitamist üldse algatada tuleb ja mina arwan, et selleks tuleks seadus maksma panna. Siis oleks kõigil teada, kes selles asjas tegutseda tahawad, kuidas seda peab korraldama ja missuguseid nõudmisi peab täitma, enne, kui niisuguseid asju saab läbi wiia. Nüüd on see aga lahtine ja ma pean ütleva, et mulle on kätte puutunud asi, mis ei lase oletada, et teedeministeeriumi enese ametnikud teewad raudtee ehitamise töid paremini ja korralikumalt, kui need, kes paar aastat tagasi raudteed ehitasi. Mul on siin üks joonistus ja see joonistus kujutab ühte silda, mis Walk-Koiküla juures on ümber tehtud ja mille alt pidi läbi jooksuma Walga linna juures Walk-Koiküla raudtee. Kui ma seda joonistust waatan, ja waatan neid allkirju, siis tuleb mulle niisugune tundmus, et ma peaksin anekdoodi jutustama. Härra Piiskar pahandab wahest, kui anekdoote jutustatakse, aga mulle tuleb meelde, et ta ise ka siin ühe anekdoodi jutustas tindilinnust, nii, et ta ehk ei pahanda, kui mina jutustan. Seda paberit

lugedes tuleb mul meelde, kuidas üks Wene kuberner saatis oma lahkumispalwe ülemusele, kus ta kirjutas, et ta palub enast lahti lasta, sest tema paberid ei loe ja üldse ei kõlba sellele kohale. Sellele joonistusele on ka niimoodi alla kirjutatud, nagu selles Wene kubeneri anekdoodis on öeldud. Siin joonistuse peal on nimelt need mõõdud selle augu kohta, millest raudteerong peab läbi mahtuma ja mida raudtee keeles „kabariidiks“ nimetatakse. Need mõõdud selle joonistuse peal on niisugused, et see raudteeauk, millest peab rong läbi sõitma, seda rongi läbi ei lase. Ja tegelikult juhtuski nõnda, et kui hakati silda wastu wõtma ja taheti rongiga silla alt läbi sõita, siis korsten jäi kinni. Mul on joonistuse kõrwal tabel, mis näitab, kui kõrge see auk peab olema. (A. Schultbach (töer.): Wedurikorsten maha.) Wedurikorstna tõmbate küll maha, aga see ei aita, sest mitte ainult korsten ei tule maha wõtta, waid ka terve waguni külge tuleb maha wõtta. (A. Schultbach (töer.): Las' läheb.) No jah, seal see wiga just ongi, et nõnda ei lähe. Teatawasti on kitsarööpalise raudtee jaoks kindlad mõõtude normid ja sealt tulid need normid wõtta samad, mis maksawad Pärnu kitsarööpalisel raudteel. Need normid on mul käepärast. Aga sõjaajal oli niisuguseid nähtusi, et kui soomusrongile pandi kõikisugu kilbid külge, siis ei tahtnud rong hästi läbi joosta sellest kabariidist, mis on Pärnu raudteel. Koiküla raudtee asjus on teada, et seal olid strateegilised suhted. Kui sealt soomusrong peaks läbi minema, siis ei jääks mitte ainult korsten kinni, waid pool waguni sein ja kõik jalaastmed lähewad metsa ja nii ei tule mitte ainult korsten maha wõtta, waid pool katust ja pool waguni külge tuleb ka maha wõtta ehk sild ümber ehitada. Wiimast ka tehakse juba. Mina usun, et siin ei ole mitte niisugune wiga, et need inimesed just meelega seda on teinud, aga siin näib see Wene kubeneri anekdoot wist maksew olema ja tuleks wäga soowitawaks lugeda seda, et üldse raudtee ehitamine ja ehituskawade joonestamine kindlama korra järele sünniks ja teedeministeerium asja mitte nii ei ajaks, nagu see näitus siin on.

Mina ei tahaks enam peatada teedeministeeriumi enese juures, waid ma lähen edasi tema teiste asutuste juurde. Kui meie waatame meie raudtee ametkonda, siis on ka mitu korda sellest katsutud pilti saada, kuidas see asutus töötab. On rää-

gitud sellest, et see asutus peaks töötama wahest samasugusel kommertsalusel, nagu mõned teised asutused ja et talle peaks laialisemaid võimalusi antama, et ta hästi töötada saaks. Praegu olla seal olud palju kitsamad, kui näituseks põlewkiwi- ja turbatööstuses. Räägitakse ka sellest, et sellele asutusele on tarwis anda operatsiooni kapitaale ja kõiksuguseid laialisi võimalusi. Kui neid juttusid kuulata, siis peab oletama, et sellel asutusel praegu kitsad võimalused tegutsemiseks on, et tema ei saa tegutseda nii wast, kuidas tema ulatus seda nõuab. Kui me aga nüüd tegelikult vaatame, kuidas see sisemine elu seal on, siis paistab meile silma, et raudteewalitsuse käes on, oli vähemalt septembrikuus minewal aastal kunni 117 miljonit mitmesuguste teiste asutuste kapitaale. Ei ole kindlasti teada, kas see 117 miljonit kõik senniajani raudteewalitsuse käes oli, igatahes ümmarguselt 100 miljonit tuleb arwesse wõtta ja seda kapitaali on nüüd see asutus tarwitanud oma tarbeks, nii kuidas ta heaks arwas. Mingisugust erikorraldust selleks ei ole mitte näha. Et nii suured riiklised summad ilma kontrollita ühe ehk teise asutuse käes on, seda ei saa korraks pidada. Raudteel on suured sissetulekut ja seaduste järele peaks raudtee need sissetulekud riigikassasse maksma ja ei tohiks oma tarwitamiseks mitte sissetuleku summasid wõtta, ta wõib ainult temale awatud krediitidest kulusid katta. Kuid olen kuulnud, et raudteewalitsuse poolt waieldakse sellele wastu ja öeldakse, et kui meie kõik raha, kõik sissetuleku ära annaksime, millega siis meie palgad jne. maksame. Aga selle wastuwaidlemise tagajärg on see, et terwe asutus töötab seaduswastaselt, kõik eeskirjad on täitmata. Tuletades meelde, kuidas raudteewalitsuse arwepidamine eelmistel aastatel wälja paistis, näib, et tänawu asi paranenud on; siin ja seal on neid näpunäiteid, mis Riigikogu kaudu tehti, tähele pandud, aga kohtade peal krediitide omawoliliselt tarvitamine on ikkagi endiseks jäänud. Ja see küsimus, kuidas seda asja korraldada, on ikka lahtiseks jäänud ja ei ole wäljawaateid, kuidas seda tahetakse korraldada. Eelarwekommisjonis saime raudteewalitsuse poolt andmeid, et riigiraudtee olla minewal aastal kaunis suure puhasülejäägiga töötanud. Tol korral sai awaldatud kahtlust ja küsitud, milles see puhasülejääk siis õieti seisab. Muidugi mõista ei saadud aasta algul eelmise aasta aruandeid lõpulikult korda

seada ja küsimus jäi lahtiseks. Aga kui meie vaatame eelarwe tuludeosa, siis näeme, et 36 miljonit on sissetulekut tempelmaksu peatükis. See 36 miljonit on sissetulek kitsarööpalise raudtee tempelmaksust. Nimelt seaduse järele peaks iga raudtee maksma 20% oma sissetulekust tempelmaksuks, et mitte igale paberile tempelmarki peale panna, et neid tempelmarke mitte renteist ostma minna jne. Riigiraudteel ei ole seda tempelmaksu protsendi arwestamist mitte näha ja raudteewalitsus ei tunnusta seda 20%-list tempelmaksu niisuguseks asjaks, mida arwestama peab ja sellepärast juba ei ole õiget ülewaadet raudtee tuludest, pealegi puhaskasust. Wastawad asutused peaksid selles asjas selgust muretsema. Kui teised asutused tempelmaksu korras seda arwestamist peawad pidama, siis ei wõi arwata, et raudteewalitsuses niisuguseid küsimusi saaks lahtiseks jätta.

Kui meie vaatame raudteewalitsuse warustuse osakonda, siis on see ikka niisugune asi olnud, mis lonkab ja koguni mõlema jala peal. Alles hiljuti on seal teatud arusaamatuste tagajärjel asi nii kaugele läinud, et warustuse osakonna ülem raudteewalitsuse poolt koguni lahti lasti. Kas niisuguste lahtilaskmistega asja parandada saab, on küsitaw. Selles asutuses näikse üldine kord puuduwat, samuti ka igasugused juhtnöörid. Warustuswalitsuse osakonna ülem, kes enne seda ametis oli, seletas, et osakonnas on tööd nii palju, et temalt nõuda ei saa juhtnööride wäljatöötamist; see oleks töö rohkuse pärast wõimatu. Oodata aga nüüd, et mõni teine osakond warustusosakonnale juhtnöörid wälja töötaks, seda ka ei saa.

Tagajärg on aga see, et warustusosakond tükitab muretsema tagawaraks asju, mida tagawaraks muretsema tarwis ei ole ja tükitab neid muretsema sealt, kust wahest tarwis ei oleks. Näituseks, riikliste asutuste käest ei taheta mingisuguseid ostusid teha ja antakse eesõigus eraasutustele. Wahest on niisugust tendentsi näha, et tuleb kange tahtmine osta mingit asja suuremal hulgal, mille wäärtus miljonitesse markadesse ulatab, ja osta koguni kiires korras. Niisugusel tahtmisel on alati teatud maik juures. Et seda aga ei sünniks, on waja, et tagawarade warustamine kindla korra järele läheks, et perioodiliselt teada antaks, kui palju ladudes üht ehk teist kraami on, kui suur tarwidus on jne. Et warustusosakonnas kõiksugu-

sed korratud tekiwad, tuleb nähtawasti sellest, et seal ilma igasuguste juhtnööri-deta talitatakse.

Tuleb välja, et meie teedeministeeriumis üldse juhtnöörid ja näpunäited sise-mise korra kohta asjaajamiseks puudulikud on, ja peab arwama, et raudteewalitsus ise neid juhtkirju kokku ei saa, kas nüüd aja puudusel wõi on seda üldse raske teha. Kui teedeministeerium oma inspeksiooni instituudiga heakskiitmist leiab, siis peaks ka tema ülesanne olema oma mõju sellel alal maksta panna.

Siis tahaksin ma weel kõneleda sellest, mida rkl. Hansen puudutas, nimelt sadamatehastest. Pean tähendama, et sadamatehased on nüüd teedeministeeriumi all. Ma ei taha sadamatehastest, kui sarnastest kõneleda, waid üldse riiklistest tehastest. Pean ütleva, et niimoodi seletama tulla, nagu rkl. Hansen seda tegi, et waadake, see wärk käib seal, teda tuleb arendada, asja korraldada, nii et ta ikka funktsioneeriks, niimoodi minu arwates seletama tulla ei maksa. Sadamatehased on koguni isesugustel tingimistel ellu kutsutud. Nad olid loomulikud ja tarwilikud siis, kui Soome lahel liikus palju Wene riigi sõjalaewu, mis parandamist nõudsid, ja selle järele, kuidas laewa liiksaks tuli, ehitati ka mõni uus tööputka nõndanimetatud sadamatehastes juurde — ma ütlen meelega „putka“, sest need ei ole mingisugused korralikud töökojad. Kui meil aga niisugune põhimõte on, et Tallinna sadam peaks korras olema läbikäimise tarbeteks eriti selles sihis, et mitte takistusi teha, kui ühe kuu jooksul ehk kas wõi kahe kuu jooksul Wenemaa kaupade läbipääsemiseks on tarwis tee lahti hoida, siis ei saa meie mitte niisuguse sadamakorraga leppida, nagu praegu sadamas walitseb. Peale sadama tuleb siin weel Tallinna linna silmas pidada. Kui nüüd keegi on ringreisil käinud ja mujal sadamat näinud ja kui siis waadata seda rämpsü, mis meie sadamatehaste ja kõigi endiste sõjawäeliste kongide ja putkade näol Tallinna sadamas näha, siis ei saa ometi sellega leppida, et niisugune asi korralik on. Meie peaksime siis, kui tahetakse riiki pidada, ka pealinna peale mõtlema ja pealinna wälimusele ja liikumismõimalusele need sadamatehased ei kõlba sarnasel kujul. Ka see wäide, et sadamatehaste praegusele platsile tuleks uut tehast ehitama hakata, ei ole minu meelest ka mitte ratsionaalne. Kas neid uusi tehaseid tuleb ehitada põhjamauli

peale, see on ka selgusetu küsimus. Mõned asjatundjad ütlevad, et põhjamauli peale tuleks ehitada suuri ehitusi. Nii palju, kui ma oskan endale ette kujutada sadamatöökodade töid, siis on neil oma isesugune iseloom. Seal tuleb tööd teha koha peal, laewa juures ja need asjad, mida laewa juures on tarwis parandada, laewa külge panna, ainult need wiiakse töökodadesse. Nüüd on küsimus, kus see töökoda peab siis olema, kas peab ta põhjamauli peal olema, wõi wõib ta kusagil kaugemal olla. Need inimesed, kes kaitsewad tehaseid, ütlevad, et tööd ei tule neile mitte korraga, nad tulewad juhuslikult ja kui nad tulewad, siis on tarwis suur hulk töölisi korraga töösse panna ja selleks peab töölisi tagawaraks olema. Kui töö tuleb, mis wahest ainult paar kuud kestab ja palju töölisi korraga nõuab, siis ei tohi asja nõnda korraldada, et lase töölisi 11 kuud aastas ilma tööta uulitsal oodata, et nad 12-dal kuul tööle tulla saaks. Siis tuleks neile selle ühe töökuu eest maksta ka 13-da kuu palk, nagu kõik teised ametnikud saawad, aga see teeks töö nii kalliks, et seda tööd keegi teha ei anna. Nii on tarwis tagawarawäge otsustarbekohasemalt pidada, et kui suurem töö tuleb, töölisi wõtta oleks. Siinjuures tekib küsimus, miks ei wõi see tagawarawägi olla kusagil mujal, kas wõi raudteetehastes ja töökodades ja miks ta peab just olema praeguse sadama juures olewas töökojas. Raudteetehaste töökojas tehakse ju samuti katalsepa töid ja miks ei saa neid töölisi ka laewaparandamise juures kasutada? See koondamine on mõeldaw, aga meil tekiwad mitmed uued töökojad. „Erika“ töökoda on ka üks sarnane töökoda, see on alles wärskelt ehitatud ja oma sisseseade poolest ei kõlba mitte kusagile. (W a h e l h ü ü e.) Noo jah, see on wärskelt ehitatud töökoda, aga selle, kui ka teiste töökodade tekkimise ajalugu seisab selles, et meil üks asutus ei saa teisega läbi. (J. A n n u s s o n (töer.): Meriasjanduse peawalitsusel on ka töökoda.) Ja Teie ütlete, meriasjanduse peawalitsusel on töökoda, aga wõtke näituseks raudtee, seal on igal ametkonnal oma töökoda, näituseks teedeehituse osakonnal on suur töökoda, liikumise osakonnal on mitu töökoda ja weosakonnal on raudteetehaste kõrwal keskmise paranduse töökojad jne. Et töökodades töö reguläärne ei ole, siis tuleb juhatajatel tahtmine tööd otsima hakata ja tagajärg on see, et saadakse

walmis sarnaste tellimiste wastuwõtmi-
sega ja andmisega, nagu see eelarwe-
kommissjonis sõjaministeeriumi eelarwe
juures ilmsiks tuli, nimelt, et sõdurite kap-
pide hind läks 400 marga asemel 1400
marka maksma. Waadake, niisugused
tööotsimised tulewad ette. Rkl. härra
Hansen tõi siin ette näiteks, et sadama-
tehastes ei tule töö mitte kallim, wõrrel-
des teiste tehastega. Rkl. Hansen jättis
aga ütlemata, kui kalliks läksid nimelt
need asjad, mis siis said tehtud, kui seal
tööd ei olnud, ja mis seisawad praegu
sadamatehaste ladudes. Nagu nüüd sel-
gub, neid asju ei saa ära müüa tehtud töö
hinna eest sellepärast, et nad on liiga kal-
liks läinud ja sadamatehaste administrat-
sioon seletab, et mis teha, nad on nii kal-
liks läinud jne. (M. M a r t n a (sd.): M i s
t ö ö d n e e d o n ?) Need olid peasjalik-
ult niisugused asjad, mis esimeses joo-
nes ette wõeti seltskonna rahuldamiseks
ning seletati seda niiviisi, et Wene sõja-
wägi on ära läinud ja on maha jäänud
kõiksugu warandused ja masinad, mis
rikki lähewad, ja neid oleks tarwis korda
seada. Wagunite ja kraanadega weeti
nad sadamatehastesse ja seal öeldi, et
parandame nad ära, aega on. Kui nad
parandatud said, siis leiti, et neid kusa-
gile panna ei ole ja et neid kellegil tarwis
pole, ja mis wahest kõlbas, selle hind on
kallis. Esimeses joones on nende hind
kallis sellepärast, et need niisugused kan-
natlikud asjad olid, millede parandami-
sega töö koormamise wastu keegi ei
waielnud — pane hinda peale, kui palju
aga ise tahad. See on masinawabriku
arwepidamises lubatud, — koormata ühe
töö krediiti teise töö kergendamiseks. Aga
seda maksab teha siis, kui leidub ostjaid
selle asja peale, mis tehes kallimaks on
aetud. Pean tähendama, et meie sadama-
tehaste, raudteetehaste kui ka teiste riigi
käes olewate tehaste sisemine kord ei ole
ratsionaalne. Kui riik tahab tehaseid pi-
dada, siis peab ta neid niimoodi sisse
seadma, et nad kapitalistlikes korras
wõistluswõimulised oleks ja nende üles-
pidamiseks kodanikkudel juurde maksta
ei tuleks. (J. A n n u s s o n (töer.): K a s
T e i e n e n d e e e l a r w e s t k a j u -
t u s t a d a w ö i k s i t e ?) Noh, ma ei ta-
haks selle asja juures nii pikalt peatada,
waid arwan, et Wabariigi Walitsus peaks
seda asja tõsisemalt wõtma ja mitte ain-
ult sellest rääkima. Sellest on räägitud
juba mitu aastat, ja üks ütleb, et neid
tuleks likwideerida, aga teine ütleb, et see

likwideerimise tahtmine sünnib mingisu-
guses poliitilises mõttes jne. Mina ütlen,
et seda asja peaks tehniliselt kaaluma,
ning kindlale majanduslisele pinnale sead-
ma, siis saaks temast asja. Kuid siin ei aita
mitte ükski see, et sellest ainult räägitakse,
waid Wabariigi Walitsus, eriti teedemi-
nisteerium, peaks tõsiselt selle asja kor-
raldamise juurde asuma. Muuseas on
nüüd Tallinna sõlme planeerimise küsimus
päewakorral ja wäga wõimalik, et selle
küsimuse lahendamise puhul öeldakse, et
ka raudteetehaste ümberpaigutamine tar-
wilik on. Miinisadamas seisawad suured
töökojaruumid ja neid tuleb asja otsusta-
misel silmas pidada. Nagu ma kuulnud
olen, tahetakse neid ruume ladudeks üm-
ber ehitada. Kas seda tehakse ja kuidas
seda tehakse, seda mina ei tea ja ei wõta
omale ka ülesandeks sellest praegu rää-
kida. Aga ma ütlen weel üks kord, et kui
tahetakse tehaseid korralikuks teha, siis
peab neid niimoodi sisse seadma, et nad
ratsionaalselt töötaksid. Et meil riigite-
haseid tarwis pole, seda pole mina ku-
nagi ütelnud ega saagi ütelda, sest meil
tuleb tihti niisuguseid juhtumisi ette, kus
korruga ühte sorti ametmehi, nagu katal-
seppasid wõi teisi töölisi, tarwis läheb ja
sellepärast peab tagawarakoht olema, kus
nemad wõiksid töötada reguläärse töö
juures.

Peale laewa paranduse tagawarawäe
on raudteel ka muid tagawarasid inimeste
alal tarwis. Ei ole ju meil raudtee weo-
liikumised alati ühesugused. Kui meri
kinni külmab ja laewad Peeterburini lii-
kuda ei saa, siis on alati niisugune asi
juhtunud, et Tallinna ja Peeterburi wahel
raudteeliikumine suureneb ja sarnastel
juhtumistel läheb ka inimesi liikumise alal
rohkem tarwis. Kui aga neid inimesi ta-
gawaraks ei oleks, kust neid siis sarnasel
korral wõtta? Praegu näib nii olewat, et
rongiteenijate arw on kindlaks määratud
igaks juhtumiseks.

Nagu rkl. Hansen rääkis sadama kraa-
nadest, et need seisawad praegu tööta ja
ei ole midagi teha, kuna koosseisud nende
jaoks olemas, siis wõiks konduktorite re-
serwide ja wedurimeeskondade kohta se-
dasama ütelda. Siin on tarwilik korral-
dus, et kui liikumine suur, wõiksid nad
raudtee liikumise alal teenida, kuid muul
ajal muudes ametites. Endisel ajal olid
ka raudteetehastes nooremad ametmehed
töös, keda suure liikumise ajal wasta-
wale alale nii ütelda, praktika peale ko-

mandeeriti. Kui liikumine suur oli, läksid nemad raudteele, vähenes liikumine, wõeti neid tehatesse tagasi. Niisugune kord oli otstarbekohane, sest need praktikandid said raudtee liikuja abinõudega, weduritega ja wagunitega lähemalt tuttawaks ja sellepärast wõisid nende parandamise töödega kergemini hakkama saada. Et praegusel ajal ka nii tehtaks, seda ei ole kuulda.

Niisugust inimeste mitmes kohas tarwitamist olude järele tuleks silmas pidada ka liikumise osakonnas.

Eelarwe-kommisjonis tõsteti küsimus üles, kui suur on ametnikkude arw iga raudtee kilomeetri kohta. Siis teatati, et iga kilomeetri peale tuleb umbes 6 ametnikku. Eelarwe-kommisjonis juhti tähelepanu selle peale, et mõnes paragrahwis, näituseks § 67 on üles wõetud 181 miljonit, § 68 — 162 miljonit, § 69 — 136 miljonit. Need teewad suurema summa raudtee eelarwest wälja, umbes 500 miljonit, ja kui neid paragrahwe lähemalt kaaluda, siis selgub, et umbes pool sellest summast läheb palkadeks inimestele, kes koosseisus ei ole ette nähtud. Seega ei saa teenijatearwuks kilomeetri peale mitte 6 wõtta, waid see arw on palju suurem ja peidetud kujul eelarwesse sisse poetatud. Sellel alal peaks meil edaspidi selgem pilt olema ja ametnikkude arw selgelt üles pandud ja nende wajadus põhjendatud.

Pean weel tähendama mõnesuguste nähtuste peale, mis raudteel weel ette tulewad. Seal ei puudu ametnikkudel mitte ainult lähemad juhtnõõrid, waid ka wanad raamatud — wenekeelsed — on kulunud ja puuduwad üksikutel ametkondadel täiesti. Sellel alal oleks tarwis samme astuda ja üldised raudtee määrused eestikeeles ja ajakohaselt wälja anda. Mina ei ole kuulnud, et kellegile oleks tehtud ülesandeks neid eestikeelde tõlkida ja, nii ütelda, meie oludele wastawamaks teha. Ma arwan, et teedeminister peaks selle peale tähelepanu juhtima ja krediite ja inimest leidma, kes seda tööd hakkaks tegema.

Siis oleks mul weel ühe asjaolu peale tähelepanu juhtida. Wiimases lisaelarwes oli 11 miljonit krediiti kinnitatud, mis pidi minema wedurite paranduste peale. Nüüd on sellest krediidist wälja jagatud ligi poolteist miljonit lisaks igasugustele palkadele, ka nendele, kes wedurite parandustööde juures ei ole käinud. Lisapalka

on saanud palju rohkem need inimesed, kes wedurite tööde juures ei ole tegewad olnud, muuseas on ka raudteeülemale ja ta abidele seda jaotatud. Ja nendest on mõnigi, kes 50.000 olla saanud. (J. Reesen (kom.): See on wana jutt.) See wõib küll wana jutt olla, nagu härra rkl. Reesen tähendab, (Wahelhüüe pahemalt poolt: See on wana pirukajagamine.) see wõib küll wana pirukajagamine olla, aga waadake, see wana pirukajagamine on igatahes eeskuju, mille järele tehakse. Meie lugesime alles hiljuti ajalehest, et raudtee kassapidaja ära on kadunud. Sellest pole wahest midagi, kui kassapidaja ära on kadunud, aga temaga ühes on ka raha kassast kadunud. Siin awaldab mõju ülemuse eeskuju, kes krediiti tarwitab selle asja peale, milleks lubatud pole. See asjaolu peab teiste ametnikkude peale nii mõjuma: mispärast siis meie ei wõi. Waadake, see on üks niisugune asi, mis mitte ei tohiks sündida. Selle asjaga on seotud imelikud juhtumised, mis sündinud raudteetehases. Tehases oli määratud tööjuhatajatele teatud protsendid tööwiljakuse arwel — wist 20%. Tööjuhatajad olid ka igal kuul neid protsente saanud, kuid ühel ilusal päewal oli tehaseülemale poolt see ära muudetud. Seda kärpimist seletati üsna lihtsalt, et waat, need, kes teist kõrgemal, peawad uue palgakorralduse järele wäheema palgaga leppima ja sellepärast ei wõi meie teile ka enam maksta. Teisest küljest on asi jälle nii, et osakonna juhatajad wõiwad ilma kokkuleppeta tasu saada, kuna need, kellega kokkulepped on tehtud, seda ei saa.

Siis tuleb weel tähelepanu juhtida ühe asjaolu peale, nimelt raudtee peal ja üldse teedeministeriumis teeniwad tehnikud on pööranud märgukirjaga teedeministeriumi ja Wabariigi Walitsuse poole, et nende palgaasju korraldataks. Tehnikud on keskmiste astmete tööjuhatajad ja kui neile korralikku palka ei makseta, siis ei wõi ka juttu olla korralikust tööst. Juba wanasti Wene ajal oli niisugune korraldus, et tehnikutele makseti wõrdlemisi kõrgemat palka, kui teistele tööjõududele, kontoriameetnikkudele jne. Meie palganormi korralduse juures on see unustusse jäänud ja ma näen nendest protokollidest, mis sel ajal teedeministeriumi juures peetud nõupidamistel on kokku seatud, et tehnikute nõudmised on õiglasteks ja mõõdukateks tunnustatud. Kuid kõik need otsused on jäänud tähele panemata.

Asi on lõpuks nii, et ühelt poolt antakse ilma aluseta raha välja ja teiselt poolt ei täideta kokkulepidud tingimusi ja lubadusi ja asjas walitseb üldine korralagedus. Neid asju peaks meie raudteewalitsus kõrwaldama, sest et need igatahes meie majanduslist ala ei tõsta.

Tahaksin weel ühest asjaolust kõnelda, sellest ebaloomulikust nähtusest meie maanteede eelarwe puhul. Eelarwe-komisjon leidis, et niisugune kord, nagu see on praegu maanteede walitsuses, ei tohi enam edasi kesta, waid siin peawad muudatused tulema. Aga kuidas seda nüüd siin tehti? Tehti just nendesamade põhimõtete wastu, mida mitu korda Riigikogu enamus heaks ei ole kiitnud. Pandi eelarwe korras ametisse mingisugused inspektorid, kelle kohta ei teata, mis nad tegema hakkawad, lubatakse maakondadega kokku leppida, rahad maakonnawalitsusse saata, kuid ei teata mitte, kuidamoodi maakonnawalitsus seda krediiti kasutama peab. Kui nüüd eelarwesse on sisse wõetud summa kindla teharu wõi silla ehitamiseks, siis maakonnawalitsus, saades selle summa, ei tea mitte, kas ta selle töö peab ära tegema, wõi missuguse härra teedeministrilt saadud seletuste järele wõib oletada, et need tööd, mille jaoks summad on määratud, tuleks wastawate omawalitsuse asutuste poolt ära teha. Siin on Riigikogu enamus wildakut teed tarwitanud, mida mitte ei peaks tegema.

Siis tahaksin ma weel puudutada meie postiasjanduses Tallinna postimaja ehitamise küsimust. Selles asjas on senni arwamine walitsenud, et meie Tallinna postkontor on liiga väike, ja tuleb tore postimaja ehitada. Selles asjas on aga ka teistsugune wõimalus olemas. Meil ei tarwitse mitte oma postimaja kui mõne lossi peale waadata, et postimaja peab väga tore olema, kõige paraadilisemas kohas, näituseks Wabadusplatsi ääres seal krundil, kus praegu plank ja auk on ja kuhu mitu korda on tahetud meie postimaja ehitada, wõi jälle Weneturul, kus praegu „Kalewi“ liuwäli ja spordiplats on. Meil ei tarwitse sugugi ehitada toredat maja postimaja jaoks, waid selleks wõiks wahest lihtsa postisorteerimise wabriku ehitada. Ma ütlen just meeeldi piltlikult — wabrik. Need tööd, mis posti peale kokku woolawad, ei pruugi ju ära tehtud olla sugugi nii toredas stiilis ehitatud majas, waid suurtes awarates saalides, mis just wabrikutaolised peaksid olema, nagu mitme-

sugused pakkimise, sorteerimise ja teised postialale kuuluwad tööd. Selles asjas on aga teedeministeriumi alal senni väga waigitud. Meie oleme wahest ainult kuulnud postiülema härra Rikandi püüdmisi ja katsumisi postiolude lahendamise mõttes, ja tema on alati selle ilusa postimaja idee juures seisnud, ja sellepärast oleks tarwis meil kindlamini teada, kuidas selle asjaga tõsiselt mõeldakse peale hakata. Räägiti muuseas niisugust asja, et selle postisorteerimise maja juurde peaks ka raudtee wiima. Praegu on Tallinna linnas trammiküsimus arutusel, milles mitmesugused wõimalused on olemas, sest rööpawahede laius wõib mitmesugune olla, kas niisugune nagu meil Tallinnas trammitee, ehk jälle uue trammitee ehitamise juures wõime niiviisi teha, et tee raudtee laiune oleks, nii et trammiteed mööda ka raudteewagunid wõiks sõita ja posti- ja muude asutuste juurde pääseda. Niisugust korraldust on ka mujal mitmeti näha ja siin peaks nüüd teedeministerium ennast katsuma maksma panna ja seda ühiselt katsuma teostada ja neid ühiseid nõudmisi ühendada kuidagi moodi ning ühiselt teostada seda, mis üksipäini wõimatu on. Sellel alal ei ole kahjuks aga midagi kuulda olnud ja lastakse Tallinna linnawalitsuses asi niimoodi edasi minna, kuidas seda seal teostada wõimalik raha olemasolemise wõimaluse piirides. Nii siis, teedeministerium peab katsuma ka siin ennast maksma panna.

Mis puutub ehituspeawalitsusse, siis nagu ma aru sain eelarwe-komisjonis, tahetakse seda asutust analoogiliselt inspeksiooni korraldusele kokku tõmmata. Selle juures aga tõuseb see küsimus, mida ka eelarwe-komisjonis käsitati, et kuidas jääb nüüd selle küsimusega, mis meil nüüd väga tõsiselt päewakorral on, nimelt korterikitsikuse küsimusega, ja missugune asutus selle küsimusega peab tegemist tegema. Ühelt poolt oldi arwamisel, et seda töö-hoolekandeministerium tegema peaks, kuid mina isiklikult seda mitte ei usu, et töö-hoolekandeministerium seda teha saab, sest temal ei ole mitte wastawaid tehnilisi jõudusid, kuna teedeministeriumi alal on neid isikuid olemas ja sellepärast oleks loomulik, et meie walitsuse aparaadis, kus sellel alal auk sees on, silmas pidades muidugi meie elutingimisi, et selle augu katmiseks siiski wastaw asutus loodaks. Teedeministerium on juba tegew ehituslaenu jagamise alal, ja mina arwan, et Wabariigi Walit-

sus peaks teedeministeeriumi kaudu ka selle küsimuse juures peatama, mitte sellepärast, et siin teedega tegemist on, vaid sellepärast, et seal tehnilisi jõude on olemas. Teedeministeeriumi juurde peaks koondama neid statistilisi materjale, mis selles asjas tarwilikud ja saadawal on, ja nende andmete alustel peaks selles asjas midagi ette wõetama. Täna wõetud aasta on 70 miljonit eelarwesse üles wõetud krediiti korterikitsikuse wastu wõitlemiseks, kuid minu arwates on seda wähe ja tuleks Riigikogul õieti kaaluda, kas siia mitte ei oleks wõimalik krediiti juurde panna. Mina isiklikult arwan, et seda peaks walitsus wõimalikuks pidama ja siia krediiti peaks juurde panema. Minule näib see asi nii olewat, et meil eriti Tallinna korterikitsikuse peale on õige wähe rõhku pandud, kuna mujal on jõutud rohkem sellel alal ära teha, kui Tallinnas ja siin peaks katsutama selle peale mõju awaldada, et just Tallinnas, kus eriti palju riigiasutusi on, see küsimus paremat lahendamist leiab. Ma ei tahaks Riigikogu aega kättem raisata selle küsimusega ja sellega siis lõpetan.

Juhataja A. Kerem: Riigikogu on juba 3 tundi istunud, sellepärast kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 1.10 min.

Peale waheaega jätkub koosolek kell 1.35 min.

Koosolekut juhatab esimees **K. Päts.**

Sekretääri kohal abisekretäär **W. Pezold.**

J. Piiskar (is.): Teedeministeeriumi eelarwe puhul tahtsin ainult paari küsimust puudutada. Teedeministeeriumi eelarwe on sõjaministeeriumi järel kõige suurem. Kokku wõttes korralisi ja era-korralisi kulusid, ligi 1.600.000.000 mk. Suur osa eelarwest läheb palga krediitideks. Palga paragrahwid teewad wälja tugewasti ühe kolmandiku eelarwest, nimelt 551 miljonit. Teedeministeeriumi alla kuulub seega kõige rohkem ametnikka ja teenijaid, raudteel, posti-telegraafi asutustes, ning mitmesugustes töökodades, peale selle nõuab raudtee remont ja korashoidmine suurt hulka töölisi. Nagu juba rkl. Wirma tähendas, on osa tööliste palkadest teiste krediitide all, näituseks, tee ja weoabinõude korrashoidmise kulude all. Järjelikult on teedeministeeriumi all ka kõige rohkem riigi ette wõttes töötawaid töölisi. Ma tahtsingi paari

sõnaga peatada nende tööliste töötingimuste juures. Rkl. Laidoner tähendas eelarwe-kõnes, et oldawat arusaamisele jõutud, et töö-hoolekandeministeeriumi ei wõida likwideerida, nagu seda mõni aeg tagasi kawatseti. Kui sarnasele äratundmisele on jõutud, siis peab sellest loomulikult järeldama, et ka need funktsioonid, mille täitja töö-hoolekandeministeerium olema peab, on tarwilikkudeks tunnustatud. Seega on tunnustatud ka töökaitse tarwilikkus. Peab arwama, et töökaitset siis eestkätt just walitsusasutustes töötawate tööliste seisukorra eest hoolitsemisel teostama hakatakse, sest walitsus on ühe ministeeriumi näol ise tööandja ja teise kaudu järewalwe korraldaja. Mul oli wümmasel arupärimis-koosolekul juhus kõnelda ühest osast raudteetööstest, kelle kohta nähtawasti töökaitse korraldused ei käi. Nagu ma juba sel korral tähendasin, on neid sunnitud üle aja töötama, ilma et neile lisatasu oleks maksetud. Nende kaitseks ei ole töökaitse kommissar wälja astunud, waid on ütelnud, et töölistel olla õigus lisatasu nõuda, tema ei saada neile mingisugust kaitset pakuda riigiasutuses. Nagu juba sel korral tähendasin, on sarnane seisukord ebaloomulik, kus töökaitse kommissariaat ei saa maksma panna töökaitse korraldusi riigiasutuses, kus see ometi kõige lihtsam peaks olema.

Wõtame näituseks need raudteetöölised liigid, kelle töö aeg ei wasta töölolemise ajale, keda sunnitakse tihti 12 ja rohkem tundi tööl olema, kuigi nad mitte tund-tunni kõrwal tööd ei tee, kuid siiski kuluwad need 10—12 tundi peasjalikult töötegemiseks. Tööolud wõrreldes teiste töölistega, ei ole mitte kergemad, waid märksa raskemad. Koosseisudes leiame aga palkasid, mis algawad 3.200 margaga kuus, 3.700, 4.000, 4.200, 4.800, 5.000 m. jne. Suurem osa töölistest kuluwad sarnase palga saajate hulka. Samal ajal teame meie, et on jõutud juba esineda palgaseaduse muutmise seadusega. Kawatsetakse muuta palgaseadust, mis alles enne jõulut maksma pändi, kuid mitte alamapalgaliste palkade tõstmise sihis, waid on tarwilikuks peetud palka kõrgendada raudteeülemale, kes juba praegu saab 28.000 marka kuus. Tööliste palkade kohta aga ei ole kõrgendust ette nähtud ja ei ole ka kuulda olnud, et neile makstaks mingisugust lisatasu, nagu seda on kõrgemate ametnikkude ergutusrahad, millest kõneles härra Wirma. Oleme aga

küll kuulnud, et raudteetöölised ületundide eest teenitud palkagi välja ei makseta, nagu meie oma sellekohases arupärimises näitasime. Isegi harilikult kuupalgast on näituseks jaanuarikuul osa kinni peetud ja alles tööliste energiliste nõudmistele peale lubatud välja maksta. Sarnastel kordadel toodawat harilikult ette, et need töölisel ei kuuluda alaliste koosseisu, olla ajutised tööjõud. Tegelikult on need inimesed aga juba aastate kaupa oma kohtadel teeninud ja tööd teinud, iseäranis waba pühapäewi ei anta neile, wõetakse ära isegi need wabad ajad, mis neile on kindlustatud makswate määrustega. On sellepärast waja, et teedeminister sõna wõttes ka selle küsimuse juures peataks ja seletaks, millest need wäärnähtused on tingitud ja kas tema tarwilikuks peab nende lahendamise ning likwideerimise.

Samuti on äärmiselt wiletsad postitelegraafi-telefoni ametnikkude ja teenijate tööolud ja jällegi peaaugalikult alama palgaliste tööolud. Isegi pealinnas, kus postkontori all on küll suur maja, on tööruumid niuwõrd kitsad ja wiletsad, et otse imestama peab, kuidas seal üldse töötada saab. Uue postimaja ehitamine ei liigu aga paigast. Paar aastat juba kuuleme selle wajadusest kõneldawat, platsi otsitawat, aga tegelikult asi ei nihku.

Samasugune on lugu ka korterioludega. Teenijad ja töölisel, kellel kroonu korterit ei ole, elawad äärmiselt rasketes ja wiletsates tingimustes. Raudtee eelarwesse on wõetud küll 25.000.000 marka ehituste krediitiks, peaaugalikult korterite ehitamiseks, kuid see on ainult tilk wett, millega ei saa olewat korteripuudust lahendada.

Torkab silma ka riidewarustus, mida on küll lubatud ja kawatsetud anda postiametnikkudele ja raudteelastele, kuid semmi käiwad nad ikka weel räbalates, nagu neid alati oleme näinud. Tehakse juba tähendusi kirja- ja telegrammikandjate kohta, et ei julge neid sissegi lasta, sest esimesest pilgust pole kindlustust, kellega sul töepoolsest tegemist on. Samal ajal aga näeme, kuidas senni politseinikkudele juba mitu korda uued ülikonnad on antud ja nende mundrit muudetud. Nii on siseministril wõimalus neid küsimusi palju kiiremini lahendada kui teedeministriüriünil oma ametnikkude suhtes.

Teine küsimus, mida puudutada tahtsin, on riigiwaranduste ja ettewõtete lik-

wideerimise küsimus. Ma ei taha kõnelda sadamatehastest, sest neist on täna ühe teise päewakorra-punkti all pikemalt kõneldud ja wõib seda küsimust arutada siis, kui see küsimus päewakorral on. Tahtsin puudutada paari teist küsimust sellelt alalt. Meie teame, et teedeministerium minister Ipsberg'iga eesotsas on huwitatud riigilaewade mahamüümisest, kaubalaewastiku likwideerimisest. Sellest on muuseas ka rahaasjanduse komisjonis juttu olnud, kuid missuguses seisukorras see küsimus praegu on ja kas teedeminister kawatseb juba käesolewal aastal siin midagi ette wõtta, seda oleks waja kuulda ühes sellekohaste põhjendustega. Senni on ta ainult ütelnud, et riiklik laewastik tuua kahju — kellele, kuidas, seda ei ole näidatud. On kõneldud ka sadamatehaste kohta, et need suruda era-tööstuse hinnad alla, ja kui tähendati, et kas mitte sadamatehaste likwideerimine ei ole ühenduses sellega, et eraettewõteteid päästa wõistlejast, siis seaksin mina samasuguse küsimuse ka riigilaewade kohta.

Samuti on selgusetu kitsarööplise raudtee küsimus. Juba eelarwe arutamise puhul läinud aasta sügisel eelarwe kohta sõna wõttes näitasin ma, kuidas riigi warandustest kergelt lahti saadakse ja tõin selle kohta ka mõned näited. Muuseas kõnelesin ma Inglis-Balti tehases, kus äärmiselt kerge käega wõimaldati tehaste erakätesse minek. Nüüd on need tehased jälle riigi käes tagasi, kuid ei ole semmi aru antud, mis selle operatsiooni tagajärg oli, kas riik sellest kahju wõi kasu sai jne. (Rahaminister G. Westel: Millal ta riigi käes oli?) Tehased olid ometi peremeheta warandus, mis Eesti riiki maha oli jäänud...

Juhataja K. Päts: Kõneleja, Inglis-Balti tehased olid kõne all kaubandus-tööstusministeeriumi eelarwe juures ja praegu ei ole aeg sellest arutada. Teen Teile märkuse.

J. Piiskar (is.): Härra juhataja, ma oleksin wäga tänulik, kui ka parempoolsetele kõnelejatele sarnaste kõrwalkaldumiste eest märkusi tehtaks.

Juhataja K. Päts: Palun juhataja tähendust tähele panna.

J. Piiskar (is.): Ma ei tahtnudki seda küsimust pikemalt kõne alla wõtta, waid tahtsin seda ainult riiwata näitusena.

Mis mind aga huwitab on kitsarööpalise raudtee küsimus, mille kohta teedeminister omal ajal tähendas, et see raudtee riigile kahju tuua, sest tema kordaseadmine minna maksma umbes 500 miljonit, ja sellepärast olla kasulikum teda eraomanikkude kätte anda. On teada, et selles sihis ka eeltöid on tehtud. Kui uskuda ajalehtede teateid, siis olla juba 19. veebruariks kokku kutsutud endiste aktsionääride koosolek, wististe seks otstarbeks, et selgusele jõuda, kas mitte teed neile üle anda ei saa. Jääb mulje, nagu oleks teedeminister eriti huwitatud sellest, et see tee mitte riigi kätte ei tuleks, waid erakätesse läheks; wõi kui ta riigi kätte wõetakse, siis tingimata ostu teel. Sellest on mitmel puhul ajalehtedeski juttu olnud. Seda küsimust sunnib eriti kõne alla wõtma tänases „Waba Maas“ ilmunud kirjeldus pealkirja all: „Wõitlus Tallinna-Pärnu raudtee üle“, ja alapealkirjas „Tegutsemine surnud hingedega“. Selles kirjutuses öeldakse, et ei wõi olla kahte arwamist, waid raudtee tuleb riigi kätte wõtta. Kuid mullu kewadel ilmunud silmapiirile keegi Wolkenstein ja Beljajew, kes tahtsid raudteed üle wõtta. Kui hakati tegelikult samme astuma selle raudtee ülewõtmiseks, siis nende „keegi“ Wolkenstein ja Beljajew'i kõrwal kerkisid silmapiirile weel teised nimed, nimelt härra Strandman, härra Laidoner ja härra Rank. Siis ei olnud enam wist need Wolkenstein ja Beljajew „keegi“, sest ega muidu nendega poleks aktsiaseltsi asutama hakatud. Edasi tuuakse ses kirjutuses wäga kujukaid andmeid, kuidas oli tulnud nimekirjadega, mille järele on 13.000 kunni 14.000 aktsiat, mis ostjatelt tegelikult wastu wõetud jne. jne. Kui ma meelde tuletasin Inglis-Balti tehaseid, siis just sellepärast, et see küsimus wäga analoogiline on, et seal just samasugused aktsiate nimekirjad ja uued aktsiaseltsid tekkisid. Ei tule otsida kitsarööpalise raudtee omanikka Wene- ja Saksamaalt waid praeguses olukorras wõib olla ainult üks järeldus: Walitsus wõtku Pärnu-Tallinna raudtee wiibimata, kui peremeheta warandus üle, ja tehku lõpp sennisele kõhklemisele, mis ainult kahju toob rahwamajandusele. Kui ma ühes eelmises kõnes sedasama mõtet toonitasin, nii kitsarööpalise raudtee kui ka Inglis-Balti tehase suhtes, ja wäitsin, et nende asutuste suhtes on tegemist peremeheta warandusega, siis arwas härra rahaminister heaks wa-

hele hüüda midagi pükste ärawõtmisest. Ma soowiksin teada, kuidas siis nüüd nende kitsarööpalise pükstega lugu on, ja mis kawatseb härra teedeminister selles asjas teha, kas oma endist poliitikat edasi jätkata, et seda raudteed erakätesse anda ja teda siis nende härrade kaudu, keda ma siin nimetasin, ostu teel omandada, wõi on tema jõudnud äratundmisele, et siin on tegemist peremeheta warandusega, mille käestandmine ja tagasiostmine üldse kõne alla tulla ei saa.

A. Hint (töer.): Nii kui komisjoni aruandja härra Laidoner siin tähendas, et eelarwe on üks kallis asi, kordan ka mina seda, et eelarwe on tõesti kallis asi, kuid ta ei ole kallis mitte sellepärast, et ta riigile kalliks maksma läheb, waid ta on kallis ka selles suhtes, et eelarwest on wõimalik ära näha riigikorda, kuidas riik eelarwe seisukohalt juhitud saab. Kahjuks ma pean aga ütleva, et teedeministeriumi alamkomisjonis olles selgus mulle, et eelarwes määratud summasid ei ole mitte tähele pandud, waid teedeministeriumi poolt olla 9 kuu jooksul mitmes osakonnas rohkem ära tarwitatud, kui aasta peale eelarwes ette nähtud oli. Ja peasi, mis imelik oli, oli just see, et mõnes osakonnas ei ole isegi lisakrediiti nõutud. See on wäärnähtus, ja ma juhiksin tähelepanu selle peale, et see tulewikus ei tohiks korduda. Mis tähtsus on siis eelarwel, kui ikka riigi rahadega nõnda talitatakse, nagu osakondade juhatajad oma heaksarwamise järele arwawad. Need ületarwitatud summad tulid ette raudtee warustuse osakonnas ja peale selle weel liiprite wahetuse kulud, kus oli peale ettenähtud summade jällegi 518.433 marka ära raisatud, ilma et oleks Wabariigi Walitsuselt lisakrediiti nõutud. Nii on ka paljudes teistes kohtades kunni miljonini ära raisatud rohkem 9 kuu jooksul, kui terve aasta peale oli ette nähtud.

Nüüd tahtsin Riigikogu tähelepanu juhtida Saaremaa raudtee ehitamise peale. Küsimus on juba wana ja kõigile Riigikogu liigetele tuttaw, sellepärast ei maksa tema juures pikemalt peatada. Ainuke asi, mis minule imelikuna paistab, on see, et mitmed rahwasaadikud, nagu ma aru olen saanud, enam-wähem kahtlewal seisukohal asuwad küsimuse juures, kas Saaremaa raudtee eksploateerimise kulud ennast ära tasuwad ja kas maksab üldse sinna raudteed ehitada, ütlevad, et Saaremaa wälja- ja sissewedu on wäikene.

Kuid siiski ei pääse mööda küsimusest: Kumb on kasulikum enne ehitada: kas enne wabrikud ja siis raudtee, wõi enne raudtee ja siis wabrikud. Mina olen arwamisel, et enne on kasulikum raudtee ehitada, sest siis on wõimalik kindlat kalkulatsiooni omada wabriku ehitamise mõttes. Ettetwõtja wõi wabrikuehitaja ei wõi tööd alustada, kui ta ei tea, kas sinna, kuhu ta wabriku tahab ehitada, tuleb raudtee wõi mitte, sest ettetwõtte edene-misele on ju raudtee lähedus tingimata tarwilik. Enne raudtee ehitamist ei wõi olla mõtetki Lääne- ehk Saaremaale töös-tusetwetwõtete asutamisest.

Rahaasjanduse komisjonis oli Saare-maa raudtee ehitamise seaduse muutmise seadus hiljuti arutusel. Seal awaldasid mõned komisjoni liikmed soowi, seda seadust anda Riigikogule tagasilükkami-seks, millest mina kui ettepanekust aru sain. Sel puhul ei olnud teedeministeeriumi esitaja mingisuguste kalkulatsioonidega warustatud arutamise all olewa eel-nõu kohta. Pärast selgus aga, et ometi need andmed olid, aga ma ei saa aru, mis-pärast neid ei awaldatud. Siiski peab ter-witama seda asjaolu, et rahaasjanduse komisjon ettepaneku vastu wõttis — teedeministeeriumilt teateid nõuda 1) üldse Eesti raudteewõrgu laiendamise kohta, 2) missugust raudteed ehitada, kas 60 sm. wõi 75 sm. ja 3) kust seda raudteed ehitama hakata.

Kui meie Eesti wabariigi raudtee-wõrku kaardil waatame, siis näeme, et Saaremaa ja Lääne maakond raudteedest peaaegu lage on. Saaremaa raudteel ei saaks mitte nii suurt tähtsust olema, kui ta mannermaa raudteedega ühenduses ei ole. Sellest järgneb: kui meie Saaremaale raudtee ehitame, peame teda tingimata mannermaa raudteedega ühendama. Aga nüüd tekib küsimine: kuidas selle raud-tee üle wäina saab, sest wäin on ligi 4 miili lai ja paljud, kes ei ole näinud, kui-das raudtee praamidil wõi parwedel üle wiiakse, kahtlewad selle juures. Kuid see asi pole sugugi nii keeruline. On teada, et eriti Daani wäinas parwedel raudtee üle mere weetakse. Helsingöörist-Helsing-borg'i 2,3 miili Sassnitsist-Trelleborgi 60,0 miili ja üle Suure- ja wäikse Beldi raudtee 10—13 miili üle mere. Kui mujal saadakse raudtee üle wäina, mis 10, 13 ja isegi 60 miili lai, miks siis meie ei saa neljast miilist üle?

Gotlandi saarel käib raudtee pikuti üle saare ja mul on selle tee kohta teada, et

puudujääk selle raudtee eksploateerimise puhul kuigi suur ei ole. Tähendab, see raudtee tasub ennast ära. Saaremaa pind on aga peaaegu niisama suur kui Gotlandi saare pind, ainult natukene on wäiksem ja sellepärast ei tohiks kartust olla, et Saaremaa oma raudteega hädasse jääks. On teada, et raudtee wäga kalliks läheb ja sellepärast ei tohiks nurinat olla, et raudtee senni weel ehitatud ei ole. Saar-terahwas teab, et meie riik alles noor on, kuid nad tohiwad loota, et Wabariigi Wa-litsus, teedeministeeriumi ettepanekul, Saaremaale raudtee ehitab. Teine asja-olu, mille peale ma tähelpanu tahtsin juh-tida on see, et Eesti riik tulewikus roh-kem sadamaid asutaks ja rohkematest punktidest saartega ühenduse looks. Minewikus oli ühendus saartega mere kaudu halwem, kuid möödaläinud aastal peab terwitama teedeministeeriumi kor-raldust, et ühendus Tallinna ja Rohuküla sadama wahel on loodud. Ka aurik „Ristna“ täitis paremini oma ülesandeid, kui seda loota wõis. Tuleks soovitada, et teedeministeerium sellesama korralduse juurde jääks. Wäga tarwilik oleks ka ühendust luua Kuressaare ja Riia wahel, sest saarlased ei saa üldistööstuslisi kal-kulatsioonide mitte teostada just selle-pärast, et puudub ühendus Riiaga. Selle-pärast kannatab ka kalapüük selle all. Seal ei ole ette näha kaladele turgu, kui kalad Tallinna toodakse, siis kahjuks, peab ütlemä, mädanewad nad sinna, sest sõjaministeerium, kes kõige rohkem kala tarwitab, ei ole saarlastele vastu tulnud, ega saarlaste kalu ära ostnud. Tallinna ei ole mitte ükski silku toodud, waid on ka suurem jagu kalu soolatud kiludena sisse toodud. Siis oleks kindlasti waja, et Suure-wäina tulewa nawigatsiooni pu-hul seataks sisse ühendus. Minewal aastal peeti seal kohal küll lootsikutega ühen-dust, mis aga wäga suuri nurinaid tekitas. Aiuti oli seal aga ühendus kauemat aega katkestatud, sest kohalikud elanikud pida-sid siis ühendust, kui nad seda omale kasuliku leidsid olewat. Weel üks asi, mille peale ma tahtsin tähelpanu juhtida, on see, et teedeministeerium, kelle alla kuulub mereasjanduse peawalitsus, ei ole küllalt tähelpanu juhtinud sildade ja sada-mate korraldamise peale, mitmes kohas Saaremaal tean ma, kus on wäiksemad sillad ehitatud, kuid seal on rohkem kohti, kus sildu ei ole, mis aga tingimata sildu wajawad. Nii, näituseks, Kihelkonnas. Wäga kurb pilt oli waadata, kui seal loot-

sikutega kaupa maale weeti ja isegi reisisjad pidid oma saapad jalast ära wõtma, kes jalgu märjaks ei tahtnud teha, et maale pääseda. See on wäga halb tunde-märk, eriti weel talweajal, sest siis ei ole ju mitte kerge tuhandeid puudasid kaupe maale laadida. Sellepärast oleks enam kui soowitaw, et mereasjanduse peawalitsus sinna kas wõi wäiksegi sadama ehitaks. Niisama on ka Leisi-Triigi kaudu tarwis ühendus luua, sest seal on ümberkaudu metsarikas maa, on lubja- ja sawitööstust wõimalik asutada, kuid kõik see jääb seal kasutamata, sest puudub tarwiline ühendus. Aga et rahwamajandus ja üldine tööstus ilma ettewõtteta läbi saada ei wõi, sellepärast on jällegi rohkem kui tarwilik, et mereasjanduse peawalitsus ligemas tulewikus ka sinna sadama ehitaks. Mis puutub teistesse sadamatesse, kus juba sillad on ehitatud, siis pean ütleva, et ka nende peale mitte küllalt tähelepanu ei ole juhitud, sest need sillad on mitmel pool nii korratus olekus ja kohati lagunened, mis aga wäga soowimata nähtus on. Ja sellepärast oleks soowitaw, et tulewikus ei tohiks mitte enam nõnda korratu olla. See oli, mida ma tahtsin ütelda, et teedeministeerium, eriti just mereasjanduse peawalitsus, keda minu üteldused ja mõtted siin enamasti puudutasid, nüüd need põhimõtted arwesse wõtaks ja tulewikus need wäärnähtused kõrwaldaks.

J. Kesküll (majand.): Austatud Riigikogu liikmed! Nime järele küll teedeministeerium, aga iseenesest on siiski see ministeerium õieti riikline majandusministeerium, mille juurde meie riigi tehnilised jõud koondatud on. Siis ei leia mina riigi eelarwe arutamisel mitte raskelikumat kohta, kui just selle eelarwe juures wäikse mõtteawaldusega esineda. Meie riigi praeguse olukorra juures on üuriolukorra ja korterikriisi lahendamise wäga tähtsa wäärtusega küsimus. Riigikogu liige härra Wirma puudutas siin mööda minnes meie praegust üuriolukorda. Eelarwe-komisjonis esinesin mina soowiawalduse ettepanekuga, et majaanikkudele majade parandamiseks sellega odawat laenu muretseda, mis aga maha hääletati. Kui majaanikud omal ajal nõudsid Wabariigi Walitsuselt 5. miljonilist summat laenuks, siis juhutati neid krediitasutustesse. On aga teada, et need asutused praegusel ajal töötawad kapitali puuduses, nii et neil seesuguseid

summasid wäga raske anda, niisama nõuawad nemad ka suuri protsente, mida majaanikud maksta ei suuda. Meie riigi walitsus on jäänud oma endise seisukoha juurde ja ei ole püüdnud liikumata warandusest riigile suuremat sissetulekuallikat nõutada. Need maksud on endiseks jäänud, neid arwatakse poolteisekordselt. Meie omawalitsuse asutused, kellede sissetulekust ennem õieti lõwiosa oli liikumata waranduste maksud, ei wõi praegu sellesama seisukorra juurde jääda, waid wõtawad maksu üüridega tasakaalus.

Juhataja K. Päts: Omawalitsuste asutuste sissetulek ei käi teedeministeeriumi eelarwe arutuse juurde, sellepärast palun teedeministeeriumi eelarwest kõnelda.

J. Kesküll (majand.): Et teedeministeeriumi juures ehituspeawalitsus asub, siis peaks wahest minule wõimalus jäetama siin praegust olukorda selgitada. Meie omawalitsuse sissetulekud liikumata waranduste pealt on õige suured. Mul puuduwad selleks kindlad statistilised andmed, kuid tean, et Tallinna linna sissetulek on praegu 42 miljonit liikumata waranduse maksu. Kui ehitusi oleks 3 korda nii palju, oleks üldsumma 126.000.000 mk. Kerenskiaegse linnaseaduse järele on lubatud liikumata waranduste pealt maksu wõtta puhtast sissetulekust 20 protsenti. Niisugust puhast sissetulekut, nagu teada, praegu kellegil ei ole. Harilikult on niisugune kord maksew, et wõetakse aastasissetulek ja sellest wõetakse 50% maha ning ülejäägi pealt wõetakse 20%. Nii oleks siis üleriikline majade sissetulek, mida majaanikud praegu saawad, 1.260.000.000 mk. Arwesse wõttes, et makswa üüriseaduse järele oli minewal aastal lubatud 1914 a. üüriga worreldes suurendada üüri 40 korda ja praegust kullawaluutat 1 kuldrubla = 165 mk. arwesse wõttes, oleks see sissetulek $\frac{1}{4}$ sellest, mis majaanik enne sai ja mida ta ka praegu saama peaks, et oma maju wõiks korras hoida. Sellest kujuneb nii wälja, et üleriikline summa, mis läheb nüüd õieti linnakodanikkudele ja üürnikkudele toetuseks, oleks 3.780.000.000 mk. See summa, kui ta õigetes kätesse läheks, wõimaldaks meil tulewast majade ehitamist ja korterikriisi langemist. Asi ei ole aga iseenesest mitte nii, waid praegune üüriseadus wõimaldab selle olukorra juures elanikkudele teatud sissetulekut

saada, kuna riik ja omavalitsus neist sis-
setulekutest täitsa ilma jääma peavad.
Härra Gustawson tähendas siit kõnetoo-
lilt eile, et see, kellel jõud on, paneb oma
tahtmise maksuma. Ma pean ka siin seda-
sama ütleva, et pahempoolne enamus
paneb oma tahtmise jõuga maksuma, mis-
sugune maksmapanemine aga meie riigi-
majanduse peale halvawat mõju awal-
dab, kui see olukord weel pikemalt edasi
wältab. Ehk küll Wabariigi Walitsus siin
omal ajal deklareeris, nimelt kandis wäga
austamisewääriline härra Riigiwanem
walitsuse koalitsiooni-rühmade deklaratsiooni
ette, kus lubatakse sellesse olu-
korda parandust tuua järkjärgulise üüri-
seaduse ärakaotamisega, pean ütleva, et
selle peale waatamata, et on ette nähtud
teedeministeeriumi eelarwes ehituspea-
walitsusele 210.000.000 mk., missugune
summa on arwatud 3 aasta peale, üks
aasta on meil sellest ajast juba mööda
läinud, aga nende summadega pole jõutud
midagi ära teha. Mina isiklikult arwan, et
ka tulewikus neid summasid arwesse
wõttes, meil uusi ehitusi juurde tulema ei
saa. Maja, mis niisuguste summadega
üles ehitatud saab, peab ometi niipalju
sisse tooma, et ehitaja jõuaks oma laenu-
protsendid ära tasuda. Peale selle tule-
wad maksud igašuguste sisseseadete,
nagu uulitsate kui ka weewärgi sisse-
seadmise eest. Nii jääks üürnikule oma
korteriruumi eest ikkagi nii kõrge üür
maksta, mis teda sellest tagasi peletab.
Minu arwamise järele ei jää muud üle,
kui et sel alal peaks teist teed leitama ja
Wabariigi Walitsus peaks eestkätt ise
asuma elumajade ehitamisele. Meil on
sagedasti Riigikogus tähendatud, et see
ebaloomulik nähtus on, kui walitsus omale
maju ostab. Ma ütlen siiski, et wõib olla,
on walmis majad walitsusele kasulikumat
osta ning kohasemad riigiasutustele, kui
omahitatud. Need summad aga, mis siin
eelarwes ette nähtud, peaks walitsus ise
püüdma elukorterite peale ära tarwitada,
sealjuures riigimetsadest ehitusmaterjaali
wõttes ehk ka riigimetsadest ehitusmater-
jaali neile andes, kes nüüd tulewikus ka-
watsewad elumaju ehitama hakata. Soo-
wides ära näidata seda seisukohta, kus
poole meie praegu läheme, ei hakka ma
selle küsimuse juures kauemalt peatama.
Iseenesest ei ole majaomanikkude seis-
kord kerge ja seda arwesse wõttes, et
majaomanikud kuskilt krediiti ei saa,
wõiks walitsus määrata teatud summa
pikemaajalist odawa protsendiga laenu,

kust majaomanikud omale tarbekorral abi
saaksid. Seda kõike arwesse wõttes,
esinen Riigikogule soowiawaldusega järg-
miselt: „Riigikogu awal dab soowi, et
Wabariigi Walitsus esineks Riigikogule
lisaeelarwega, millega määratakse lagu-
nenud majade parandamiseks majaoma-
nikkudele odawa pikaajalise laenu andmi-
seks 50.000.000 marka.“

Teedeminister K. Ipsberg:
Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma kons-
tateerin heameelega, et selle eelarwe aru-
tamise ajal õige rohkesti sõna on wõetud.
See näitab, et rahwasaadikute huwi selle
ministeeriumi wastu on kaswamas ja see
annab lootust, et rahwasaadikud saawad
rohkem selle ministeeriumi tööd osa
wõtma ja teda toetama, mida waikimine
ei wõi anda.

Ma luban siin omale mõned õiendused
teha. Härra Wirma kõneles siin transii-
dist, kuid ma ei hakka selle kohta pike-
malt rääkima, waid luban enesele ainult
tähendada, et kui Wenele transiiti tarwis
on, siis on teda meil, ja kui teda ei ole,
siis ei tule ta ka meile. Kõige rohkem
transiteerida on meil olnud Wenemaale,
aga et Wenemaa sisseostu jõud on
kõwasti kahanenud, ei suuda Wenemaa
meile tööd anda. Inspektsiooni kohta on
härra Wirma wähe eksinud. Inspektsiooni
ülesandeid on teedeministeeriumi päewa-
käsuga ametkondadele teatatud. (Wa-
helhüüe pahemalt poolt: Teie
ei ole ju neid näidanud.) Wäga
kahju, kuid senni maani ei ole ministeeriumid
Riigikogu liikmetele omi päewa-
käske laiali saatnud, (M. Martna (sd.):
Mitte ainult Riigikogu ei ole
huwitatud, waid ka rahwas.)...
aga ametkondadele on sellest teatatud ja
iga teedeministeeriumi ametkond seda
teab. Selles, austatud härra Wirma, olete
eksinud.

Mis puutub Lelle ja Eidapere raudtee
ehitamisesse, siis on need ehitatud enne
seda, kui nad teedeministeeriumi alla said,
nimelt kütteainete keskkomitee poolt. On
etteheiteid tehtud selles mõttes, et ei ole
juhtnõörisid olemas raudtee tegewuse
kohta, ja see on osalt õige, kõiki juhtnõö-
risid ei ole uuesti wälja töötatud. Suurem
osa, ja iseäranis härra Wirmale peaks see
teada olema, et see, mis Wene ajal oli
„prawila tehnišeskoji eksploatatsii“ on
juba Eesti olude kohaselt ümber töötatud
ja on teedeministeeriumi poolt kinnitatud
nii, et ka selles õige suured sammud on

tehtud... (K. Wirma (sd.): Millal ta trükki on antud?) ütleme, umbes nädala ehk paari eest oli ta kinnitatud ministriumis, siis läheb ta ka warsti trükki.

Edasi, preemiate asjade kohta tahaksin teatada, et raudtee peal olewad preemiad on praegu teedeministriumis rewideerimisel ja wõimalik, et mõned ära kaotatakse, wõimalik ka, et tulewad mõned juurde. Mis puutub tehnikute palkade kohta, siis olen ka mina selles arwamises, et tehnikute palgad peaksid olema samasugused, nagu noorema inseneeri palgad. Mina isiklikult hindan vähemalt wanemat wilunud tehnikut enam, kui noort ilma praktikata inseneeri; nõnda, et tehnikute palgad rippusid rohkem ära eelarwe-kommissionist, kui teedeministriumist. Mis puutub Tallinna postkontori ehitamisse, siis on muidugi kawatsetud ehitada mitte suurt paleed, waid ainult sorteerimise hoonet, ja et see raudtee ja trammi-dega ühenduses oleks, kusjuures igas linna-jaos oma postkontorid kawatsetakse awada.

Maanteede walitsuse ära kaotamise kohta on siin Riigikogu eelarwe-kommission liiga kiirelt talitanud ja ma arwan, et see mitte kasu ei too. Minu arwamise järele on Riigikogu eelarwe-kommissionis küll liig kiirelt talitatud, olen kindel, et niisugune rutuline talitamine wiis asjale mitte kasu ei too, aga seda olukorda wõiks ehk weel parandada Riigikogu ise, nimelt et maanteede seadust, mis Riigikogule on esitatud, Riigikogu kiires korras läbi waataks. Maanteede walitsuse likwideerimise tähtjaks on kawatsetud esimene mai ja soowitaw oleks, et hiljemalt selleks ajaks oleks seadus wastu wõetud. Kui seda aga ei tehta, siis wõiwad sekeldused tulla ja riik wõib selle rutulise likwideerimise tõttu suurt kahju saada, sest ei ole wõimalik kõiki maanteede walitsuse poolt valmistatud materjaale ära tarwitada, ei jää järele, kes tarwilisi korraldusi teeks ja kõike üle wõtaks. Peaasjalikult wõiksid ka tööd koguni tegemata jääda, mis igatahes mitte soowitaw ei ole. Nii on minu südamlilik soow ja palwe, et Riigikogu siin teedeministriumile wastu tuleks ja wõimalikult kiirelt maanteede seaduse wastu wõtaks ja ellu wiia aitaks, siis saaksime meie tekkinud kindluseta olukorrast üle ilma, et riik selle all suurt kahju wõiks tunda.

Mis aga rkl. Wirma anekdoodisse puu-

tub, siis niipalju kui see joonistusest näha on, käib see ühe ehituse kohta, mis pooleli on. Walk—Kõrküla raudtee ei ole mitte weel walmis ja ma ei saa ka selle kohta lähemaid teateid praegu weel anda. Ma tean ainult, et raudtee telg ühe silla alt läbiwiimise puhul on nihutatud natukene rohkem ühele poole, aga seal ei ole mingisugust lõhkumist tarwis ja wana sild, mille alt uus raudtee läbi läheb, ei ole weel mitte tõstetud, tõstmise töö seisab weel ees. Kui pooliku tööde juures nüüd kritiseerima tullakse, siis pean tähendama, et on sellel puhul wäga piinlik wastata. Ma wõin ühe anekdoodilise juhtumise ette tuua, mille peale ma ka ei ole watanud. Kusagil ajakirjanduses, wist „Postimehes“, ilmus kord suur kirjeldus selle kohta, kuidas ehitatakse Tartus sadama-raudteed: rööpad pandi maha ja siis hakati kõrwalt kaewama; siis pandi rööpad selle kaewatud koha peale ja hakati jälle kõrwalt kaewama, lükati rööpad jälle sinna koha peale ja kolm korda on nii tehtud. Nii ehitawad inseneerid, kes peaks seda ehitamist mõistma ja juhtima, iseäranis need, kes omal ajal raudtee ehituste peal olud.

Noh, mis ma ütlen selle peale, sest nii just peab tegema ja seda mulda, mis kaewikust wõeti, seda weeti kaugele raudtee lõpule, Emajõe juurde, kallaste täitmiseks ja raudtee muldkeha ehitamiseks.

See oleks niisama, kui tuleks keegi ja hakkaks arsti kritiseerima, kuidas nuga hoida jne., kui tema operatsiooni teeb. Sellepärast on warajane praegu pooliku töö juures mingisugusele süüdistawale seisukohale asuda. Igatahes olen ma härra Wirmale tänulik tema märkuste puhul ja kui nad asjalikud on, wõetakse neid tarwitusele. Sadamatehastesse ja laewasõiduametisse puutuwate küsimuste kohta wõiks ma weel ütelda, et need on sarnased, millest jälle teedeministrium ei saa üle ilma Riigikogu kaasabit, sest sellekohased seadused on Riigikogule esitatud, nii tehaste kui ka laewasõidumeti kohta. Siin on Riigikogul tarwis oma sõna ütelda. Need seadused on komisjonis ja see ripub ära Riigikogust, mis tema seal nendega teeb. (M. Martna (sd.): Sealjuures oleks huwitaw ministri arwamine ja kawad selle kohta.) See on seaduste juures olewais seletuskirjades punktipealt öeldud. Kui teie waewaks wõtaksite neid läbi lugeda, siis wõiksite seda näha ja

ma kahetsen wäga, härra Martna, et Teie ei ole weel seda mitte teinud.

Kui aga nimetatud seadused arutamisele tulewad, on minul wõimalik teile tarwilist seletust anda, ma ei taha aga selle juures praegu aega wiita.

Härra Piiskar rääkis Pärnu raudteest mingisuguseid kuulujutte, et tahetakse seda ja teist, nii ja naa, ja et riik era-raudteed peaks kohe üle wõtma. Härra Piiskar, meie seisukoht on see, et peame omi seadusi austama ja täitma ja Pärnu raudtee kohta wõin ma niipalju ütelda, et Pärnu raudtee „ülewõtmine“, nagu Teie seda nimetate, — wõib olla meeldib Teile rohkem „pükste ärawõtmine“ — wõin kindlasti ütelda, siin toimetatakse täiesti riigi huwides, mis selle juures täiesti kaitsitud on. Uute raudteede, eraldi Saaremaa raudtee ehitamise kohta peab ütleva, et teedeministeeriumil mitmed uued raudteed kawatsusel on, aga Saaremaa raudteed ei ole nende hulgas esialgu mitte. Esimeses järjekorras seisab raudteede korraldamine Lõuna-Eestis, kus läbikäimine ainult osalt Läti territooriumi läbi wõimaldatud on. Enne peab need pahed kõrwaldama ja Saaremaa raudtee jääb järjekorda ootama. Härra Hint arwab, et ei ole tarwis kalkuleerida, waid peab ehitama, mina wastan, enne peab kalkuleerima ja siis alles ehitama. Toon ühe wäikesese näituse. Enne sõda weeti Kuressaare sadama kaudu wälja 630 tuhat puuda aastas, nüüd aga 1921 aasta andmete järel 260 tuhat puuda. Oletame, et kõik kaubad läheksid Kuressaare kaudu wälja, ehk küll osa teiste wäiksemate sadamate kaudu wälja ja sisse weetakse. See teeks, kui 600—650 puuda waguni peale arwame, tuhat wagunit aastas, ehk ümmarguselt 3 wagunit päewas. Härra Hint wõtab ehk waewaks järele kalkuleerida, kuidas teedeministeerium sõandaks niisuguste andmete põhjal tulla raudtee ehitamise kawaga.

Teiste küsimuste üle ma siin ei räägi, waid toonitan ja palun, et Riigikogu teedeministeeriumile wastu tuleks ja esitatud seadused wõimalikult ruttu wastu wõtaks iseäranis, mis majandusliselt tähtsad — nagu maanteede seadus, jõuwankrite seadus, õhusõidu seadus ja puulaewade ehitamise toetusseadus.

Juhataja K. Päts: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Wirma'l.

K. Wirma (sd.): Härra teedeminister ütles, et tema ei ole jõudnud seda fakti

järele waadata, mis silla ehitamise kohta käib Walk—Koiküla raudteel ja tema seletustes oli seda ka selgesti näha. Ma ei ole mitte ette toonud niisuguseid asju, mis pooleli olewa töö kohta käiwad, waid mina rääkisin sellest projektist, sellest kawast, sellest paberist, mis alla on kirjutatud wastawa ametkonna wastutawate isikute poolt. Sel paberil on öeldud, et rööpast kunni ülemise silla talani peab olema 3,3 meetrit, aga wedur, mis sealt alt läbi peab jooksuma, on 3,74 meetrit. Andmete põhjal on wahe ka laiuses. Kuidas peab siis wedur sealt läbi jooksuma? (J. Piiskar (is.): Nüüd paneme silla pealt läbi jooksuma.) Selle silla ehitus oli lõpetatud ja silla wastuwõtmisel selgus, et wedur ja rong silla alt läbi ei pääse. Arusaadaw, et nüüd ümberehitus tuleb ette wõtta, kuid see on uus töö ja on teadmata, kelle kulul seda tehakse.

Juhataja K. Päts: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja O. Liigand: Härra Wirma algas oma kõnet etteheitega, et alamkommissjoni aruandja, nende hulgas ka teedeministeeriumi alamkommissjoni aruandja ei ole teisel lugemisel esinenud eelarwe üksikute osade kohta ülewaadete andmisega. Selle kohta peame ütleva, et üldiste seletuste andmine seaduste kohta meie Riigikogus on sündinud ja sünnib harilikult esimesel lugemisel. Üldiste seletuste andmine II lugemisel oleks meil uue korra sissetoomine seaduste arutamisel ja sellepärast on ka üldiste seletuste andmisest loobunud üksikud aruandjad eelarwe II lugemisel.

Härra Wirma ütles, et alamkommissjonis olla tema poolt soovitud korra kōne olnud. Õige küll. Teedeministeeriumi eelarwe alamkommissjonis oli sellest juttu. Aga ei ole ju üks alamkommissjon seaduste arutamise korra määraja. Ei ole ka härra Wirma poolt soovitud korda määratud eelarwe peakoosoleku poolt. Küll on aga eelarwe arutamise korra kohta wastu wõetud wanematekogus seisukoht ja see seisukoht on ka Riigikogule teada antud, nii et eelarwe arutamine Riigikogus peab sündima samas korras, nagu see endise eelarwe arutamise juures oli ja seal käidi ka samasuguse üldise korra järele, nagu meil siitsaadik on käidud. Neil põhjustel ei ole mina ka omal õigust arwanud olewat I lugemisel esineda weel üldiste seletustega eelarwe

kohta, ei ka selle osa kohta, mis teedeministeeriumi kohta käib. Selle kohta, nagu oleks Riigikogu teadmatusesse jäetud selle poolest, mis teedeministeeriumis sünnib, pean ütlema, et see mitte nii ei ole. Eelarwe-komisjoni esimees ja üldine aruandja, wäga lugupeetud rkl. härra Laidoner on ka teedeministeeriumi kohta kuigi wast lühikese, kuid siiski üldise seletuse annud. Nii näituseks toodi tema poolt ette, et teedeministeeriumi alla on üle toodud üksikud peawalitsused, mis enne olid teiste ministeeriumide all, näituseks ehituspeawalitsus siseministeeriumi alt, mereasjanduse peawalitsus — kaubandus-tööstusministeeriumi alt jne., samuti maanteede walitsuse likwideerimisele määramine jne. Ei ole eelarwe esimesel arutamisel wast niisuguses ulatuses seletusi antud, nagu meil siin mõned härrad Riigikogu liikmed oleks soowinud, siis ma arwan, aruandja on vähemalt sama kompetent oma seletuse täiuse määramises, nagu üksikud Riigikogu liikmed oma soowide awaldamises.

Selle eelarwe kohta ei ole sisulisi parandusi tehtud mujalt, kui ainult teedeministri poolt Wabariigi Walitsuse nimel. Eelarwe-komisjonis seda ettepanekut ei ole arutatud ja sellepärast ma eelarwe-komisjoni nimel seisukohta selle kohta awaldada ei saa. Niipalju on aga selge, et need liikumata warandused, mille ülwalpidamiseks ministri ettepanekus summasid nõutakse, walitsuse poolt korras hoida tulewad ja kui meie täna Riigikogus seda krediiditi ei määra, siis oleks walitsus sunnitud warem wõi hiljem lisakrediidid nõudmisega uuesti esinema. Niisama on lugu ka härra Kesküll'i soowiawaldusega. Seda soowiawaldust eelarwe-komisjoris ei olnud... (J. Laidoner (põl.): Hääletati maha.) ...ah ja, õigus, see toodi seal küll ette, aga hääletati maha.

Juhataja **K. Päts**: Juhatusesele on Wabariigi Walitsuse poolt järgmine parandus esitatud: „peat. VI § 9 — Majanduslikud kulud — suurendada 370.000 marga wõrra ja § 14 — Remondid — suurendada ka 272.600 marga wõrra.“ (Hääletatakse.) Wähemus on wastu. See parandus on nähtawa enamusega wastu wõetud. Panen teedeministeeriumi eelarwe-osa ühes wastuwõetud parandustega hääletamisele. (Hääletatakse.) Teedeministeeriumi eelarwe-osa on II lu-

gemisel nähtawa enamusega wastu wõetud. Mul on teatada, et on tehtud ettepanek tunnilist waheaega määrata. Sõna on korra kohta rkl. Martna'l.

M. Martna (sd.): Panen ette koosolekut lõpetada ja alles esmaspäewal uuesti kokku tulla, sest täna meie ometi seda materiaali läbi wõtta ei wõi, seda on palju ja meil jõudu selleks ei jätku. Meil on täna ka weel hääletamise päew ja ma arwan ka, et igal Riigikogu liikmel on täna peale lõunat weel töid ja sellepärast panen ette koosolekut lõpetada.

Juhataja **K. Päts**: Panen rkl. Martna ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse, loetakse hääli.) 25 häälega 23 wastu on see ettepanek tagasi lükatud. Sõna on korra kohta rkl. Reesen'il.

J. Reesen (kom.): Siin on õige suure waewaga higistatud ja igatahes on tarwis see high ka maha pesta. Ma teen ettepaneku 4 tundi waheaega määrata ja pärast õhtul kokku tulla.

Juhataja **K. Päts**: On kaks ettepanekut tehtud: 1) määrata üks tund waheaega ja 2) neli tundi waheaega. Asun hääletamisele. Palun neid, kes selle poolt on, et neli tundi waheaega määrata, kätt tõsta. (Hääletatakse.) See ettepanek on nähtawa enamusega tagasi lükatud.

Palun neid, kes selle poolt on, et üks tund waheaega määrata, kätt üles tõsta. (Hääletatakse.) Enamus on wastu, ettepanek on tagasi lükatud.

Riigikogu läheb päewakorras edasi.

Järgmine on välisministeeriumi eelarwe.

(Juhatama hakkab abiesimees **A. Kerem**.)

Eelarwe-komisjoni aruandja **A. Tupits** (loeb):

WÄLISMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1.	Palgad	7.845.300.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	1.587.000.—
§ 3.	Toetus ja arstiabi	100.000.—
§ 4.	Esituskulud	1.900.000.—
§ 5.	Ametnikkude ja teenijate warustus	36.000.—

§ 7.	Kohtukulud ja juriidiline abi	195.500.—
§ 8.	Kantseleikulud	1.652.000.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	1.671.800.—
§ 10.	Weokulud	12.000.—
§ 11.	Sõiduabinõude ülewalpidamine	700.000.—
§ 12.	Liikuw wara	300.000.—
§ 15.	Toetussummad	2.000.000.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	15.000.—
§ 80.	Lepingute tegemine ja täitmine	8.456.000.—
§ 81.	Raudteearwete õien-damiseks	1.334.900.—
	Kokku peatükk I	27.805.500.—

Peatükk II.

Wälisesitused.

§ 1.	Palgad	35.185.820.—
§ 2.	Päewa- ja sõidurahad	2.500.000.—
§ 3.	Abiandmine ametnik- kudele ja teenijatele	600.000.—
§ 4.	Esituskulud	3.700.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	2.823.160.—
§ 9.	Majanduslikud kulud	17.670.460.—
§ 11.	Sõiduabinõude üle- walpidamine	350.000.—
§ 12.	Liikuw wara	901.100.—
§ 14.	Remonidid	875.000.—
§ 16.	Ettenägemata kulud	541.000.—
§ 82.	Propaganda ja in- formatsioon	10.000.000.—
§ 83.	Kursiwahed	500.000.—
§ 84.	Rahwasteliidu ja unioonide maksud	6.500.000.—
§ 85.	Konwerentsid ja era- korralsed saatkonnad	3.500.000.—
§ 86.	Eesti kodanikkude wõõrsilt kojutoomine	1.500.000.—
	Kokku peatükk II	87.146.540.—

Kokku wälisministeerium 114.592.040.—

Kooseisud.

WÄLISMINISTEERIUM.

I. Juhatus.

Minister	1	36.000.—
----------	---	----------

II. Diplomaatline-konsulaarne koosseis.

Ministri abi	1	28.800.—
Osakonna juhataja	3	25.200.—
Informatsiooni büroo juhataja	1	25.200.—
Büroo juhataja	5	19.500.—
I sekretäär	4	13.500.—
II sekretäär	5	10.800.—
Attashee	2	7.700.—

III. Muu koosseis (tehniline).

Arhiwaar	1	9.900.—
Arhiwaari abi (raama- tukogu hoidja)	1	6.200.—
Registraator	2	5.800.—
Kantselei sekretäär	1	8.700.—
Masinakirjutaja	6	5.300.—
Korrespondent-tõlk	2	9.900.—
Raamatupidaja	1	15.300.—
Majandusülem (laeka- hoidja)	1	8.700.—
Schifriametnik	1	8.700.—
Telegrafist	1	7.700.—

IV. Ajutised töõjõud.

Opteerimisasjade juhataja	1	10.800.—
ametnik	1	5.300.—
Kuller (Wenemaa jaoks)	2	8.700.—
Arweametnik	1	9.900.—
Käskjalg	2	4.500.—
Alaeline käskjalg	2	3.000.—

Wälisesitused.

Soome.

Saatkond Helsingis.

		Dollarid.
Saadik	1	225.—
Konsul	1	135.—
Sekretäär	1	67.50
Attashee	1	56.25
Sõjawäeline attashee	1	90.—

Wabapalgalsed.

Ametnik	1	40.—
Tõlk	1	30.—
Käskjalg	1	40.—

Läti.

Saatkond Riias.

Saadik	1	175.—
Konsul	1	105.—
I sekretäär	1	70.—
Sõjawäeline attashee	1	70.—

Wabapalgalsed.

Ametnik	1	40.—
Ametnik	1	30.—
Tõlk	1	25.—
Käskjalg	2	16.—

Konsulaar-agentuur Lukes.

Konsulaar-agent	1	30.—
Wabapalgaline ametnik	1	16.—

Saatkond Kownos.

Saadik — charge d'affaires	1	160.—
Wabapalgaline kor- respondent-tõlk	1	30.—

Saksamaa-Austria, Shweits, Tsheho-Slowaakia.
Saatkond Berliinis.

Saadik	1	150.—
Konsul	1	90.—
I sekretäär	1	60.—
Attashee	2	37.50
Sõjawäeline attashee	1	60.—

Wabapalgalsed.

Ametnik	1	32.—
Masinakirjutaja	1	24.—
Registraator-ariivaar	1	24.—
Käskjalg	1	20.—

Poola, Ungari, Rumeenia.
Saatkond Warssawis.

Saadik	1	150.—
II sekretäär	1	45.—
Sõjawäeline attashee	1	100.—
Wabapalgaline ametnik	1	32.—
„ tõlk	1	20.—

Rootsi, Norra, Daani.
Saatkond Stokholmis.

Peakonsul — charge d'affaires	1	400.—
II sekretäär	1	150.—
Wabapalgaline tõlk-korrespondent	1	100.—
I sekretäär (konsul)		
Kopenhaagenis	1	160.—

Inglismaa, Hollandi.
Saatkond Londonis.

Saadik	1	450.—
I sekretäär	1	180.—
II sekretäär	1	135.—
Attashee	2	112.50
Sõjawäeline attashee	1	180.—
Wabapalgaline tõlk-korrespondent	1	90.—
Käskjalg	1	75.—

Prantsusmaa, Belgia.
Saatkond Pariisis.

Saadik	1	300.—
Saatkonna nõunik	1	180.—
I sekretäär	1	120.—
Attashee	1	75.—
Sõjawäeline attashee	1	180.—
Wabapalgaline tõlk	1	80.—
„ masina-		
kirjutaja	1	35.—

Itaalia.
Saatkond Roomas.

Saadik charge d'affaires	1	200.—
--------------------------	---	-------

Ameerika.
Saatkond Washingtonis.

Charge d'affaires	1	500.—
II sekretäär (New-Jorgi konsulaadis)	1	250.—
Wabapalgaline korrespondent	1	100.—

Wene sots. föder. nõuk. wabariik.
Saatkond Moskwas.

Saadik	1	200.—
Saatkonna nõunik	1	120.—
Kaubandusnõunik	1	120.—
I sekretäär	1	80.—
II sekretäär	1	60.—
Attashee	1	50.—
Sõjawäeline attashee	1	80.—

Wabapalgalsed.

Ametnik-tõlk	1	40.—
Masinakirjutaja	2	30.—
Ametnik-telegrafist	1	35.—
Käskjalg	1	25.—
Autojuht	1	30.—

Peakonsulaat Peeterburis.

Peakonsul	1	160.—
Asekonsul	1	80.—
Wabapalgaline ametnik-tõlk	1	40.—
Wabapalgaline ametnik-masinakirjutaja	2	30.—
Autojuht	1	30.—
Käskjalg	1	25.—

Konsulaar-agentuur Jamburis.

Konsulaar-agent	1	45.—
Wabapalgaline ametnik	1	30.—

Konsulaar-agentuur Pihkwas.

Konsulaar-agent	1	45.—
Wabapalgaline ametnik	1	30.—

Konsulaat Omskis.

Konsulaar-agent	1	60.—
Wabapalgaline ametnik	1	40.—

Konsulaat Ukrainas.

Konsul	1	120.—
Asekonsul	1	80.—
Ametnik-masinakirjutaja	1	30.—

Konsulaat Kaukasuses.

Konsul	1	90.—
Wabapalgaline ametnik	1	35.—

(Sekretääri kohale asub abisekretäär **J. Bergman.**)

M. Neps (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Välisministeeriumi eelarwe oli

ainukene, mis vastu wõeti eelarwe-komisjonis ilma läbirääkimisteta. Kas sellega taheti mõista anda, et välispoliitika probleemid meil küllalt selged on ja sellepärast mingisugust seletust nende kohta tarwis ei ole? Wõi ehk olid selleks mingisugused muud põhjused, seda ma ei tea. Kui ma siin praegu lühikesteks märkusteks sõna wõtan, siis peajasjalikult selle jaoks, et välisminister peaks meie Eesti välispoliitika kohta ülewaatega esinema. Meie ei tohi mitte sugugi arwata, et välispoliitilised küsimused meie kohta wäikese tähendusega on, olgugi et Eesti riik wäikene ja temal ilmapoliitikas suurt osa mängida ei ole ja wähe kaasa rääkida wõib. Meil on mitu korda sellest räägitud, et meie riigi wäljaminekud eestkätt sõjawäe peale on just sellepärast suured, et meie seisame wulkaani kaldal. Sellest järgneb, et välispoliitika ülesandeks peaks olema naabrite wahekordi korraldada ja lahendada nii, et need mitte nii terawaks ei kujuneks ja seega sõjawäe kulud wäheneda wõiks. Tõsi on, et meie välispoliitika aparaat praegu Wene suhtes ei jõua küllalt tagajärjerikkalt hea wahekorra loomiseks kaasa mõjuda, sellepärast, et meie riigi sisemine kord ja Wene riigi kord wäga lahkumised on, mille tõttu tihti wäga suured terawused esile kerkiwad. Sellepärast olemegi sunnitud neil põhjustel eestkätt oma sõjawäe peale lootma. Kuid sellegi pärast oleneb välispoliitika juhtimisest wäga palju ära ja sellepärast on see küsimus meile suure tähtsusega. Ei saa salata, et välispoliitika juhtimine meie lähema naabri, Wenemaa, suhtes raske on, kui meie riigi sisepoliitika selleks küllalt kaasa ei aita. Sisepoliitika on siin wäga palju raskusi sünnitanud. Kui kaalumise ja waatlemise alla wõtame meie poliitilise seisukorra wälisriikide suhtes, siis näeme, et see küsimus meil kaunis keeruline on. Teistsuguste wõtete juures, kui praegu tarwitatud, wõiks wahest välispoliitika peale wäljaantawad summad wäiksemad olla, see on sõjawäe peale antawad kulud juurde arwatud. Algusest peale on meie ametlik seisukoht välispoliitika suhtes olnud liitriikide poolehoidmine ja Balti-riikide liit. Balti-riikide liidu peale on meil wäga suuri lootusi pandud. Eesti rahwaesitusele oleks wäga huwitaw kuulda saada välisministeeriumi juhilt, kuidas, kuipalju ja kui kindlalt wõib Eesti lootma jääda Balti-riikide liidu peale, kui kindla jõu peale. Pean tähendama, et minul

isiklikult on algusest peale wäga pessimistiline waade Balti-riikide liidu kohta olnud. Balti-riikide liit wõiks tugew olla, kui ta oleks täiesti ühtlase poliitika poolehoidja, kahjuks ta seda aga mitte ei saa olla. Meie näeme, et Soomes praegu suured lahkuminekud on Balti-riikide liidu kohta. Warssawi leping ei ole Soomes veel mitte ratifitseeritud ja puuduwad lootused, et seda ratifitseerida kawatakse. Leedus ei ole see küsimus saanud arutusele tulla, sellepärast, et tema veel Balti-riikide liitu ei kuulu. Need asjaolud panewad tõsiselt mõtlema, kas meie Balti-riikide liidust kõneledes asja ainult asjata kõmurikkaks ei tee. Leedu peale, mis on Läti ja Poola wahel, ei saa ometi kuigi tõsiselt waadata. Leedus on iga tahes ühest küljest Wene ja teisest küljest Saksa orientatsioon kaunis tugewad ja selle orientatsiooni arwele tulewad kirjutada hiljutised Meemeli sündmused. Selle tõenduseks wõib veel ette tuua seda, et Leedu saadik Berliinist ära kutsuti ja Meemeli direktoriumi esimeheks nimetati... (Wälisminister A. Hellat: Tallinnast)... wõib olla, aga minu kõige wiimaste teadete järele Berliinist. Kui kord räägiti Riia ja Tallinna saadiku kutsumisest Meemeli walitsejaks liitlaste poolt, siis oli see arusaadaw, et liitlased tahtsid oma poolehoidu Meemeli näidata. Olgu see kõik kuidas on, aga üks on selge, mis wõib olla küll salapärane on, kuid mina arwan, et minul, kui rahwasaadikul, kellel walitsuse ringkondadega mingit ühist ei ole, ei pruugi see saladus olla, et isegi Poolas arwamine walitseb, et kui peaks mingisugune kokkupõrge tulema, siis Poola otsekohe sunnitud on Leedumaa piirid täielikult oma alla wõtma, iseäranis, kui see kokkupõrge Wenemaaga tuleb, sest et 1920 a. sündmused Poolal õige kibedalt meeles on olnud, kus Leedu kaudu Poola sõjawägesid ümberhaaramine tõsiselt ähwardas. Samuti on raske arwata, et Soome wälja astuks niisugustel juhtumistel, kui pealetungimine Balti-liidule sünnib Saksa nõusolekul, sest Saksa poolehoid on Soomes wäga tugew. Sellest järgneb, et Balti-liidu seisukord wäga raskeks läheb, kui konfliktid üldse tekkida wõiwad. Moskwa konwerentsil konstateeritud üksmeel aitab siin wähe. Eriised seisukohad on lahkumised.

Teiselt poolt wõttes kutsub Balti-liit Wene poolt terawusi wälja, wähemalt katsutakse seal asja nii seletada, et Balti

riigid ajavad agressiivset poliitikat Wenemaa suhtes. Mina ei tahaks mitte ütelda, et see Wenemaa seletus õige oleks ja arwan, et Eesti ja Läti Wenemaa suhtes mingisugust agressiivset poliitikat ei aja, neil pole mõttesegi tulnud seda tegema hakata. Kuid igatahes Poola on see ja osalt ka Rumeenia, kelle wahekord Wenemaaga väga teraw on, kes tulewikus wõiwad sädeme-tekijateks saada kokkupõrkamisteks.

Minul ei olnud mitte sihiks meie välispoliitikat põhjalikuma arwustuse alla wõtta, waid see ülesastumine oli rohkem selleks mõeldud, et meie välisminister sõna wõtaks ja Eesti välispoliitika kohta üldise põhjaliku ettekandega esineks. Meil on küll wähe rahwaesitajaid praegusel korral koosolekul, kuid wõib loota, et välisministri kõne ka ajakirjanduses ilmub ja sel teel teatawaks saab kõigile kodanikkudele.

Igatahes peame meie tõsiselt tulewikku waatama ja igasuguste poliitiliste muudatuste wastu walmis olema. Meil

kui wäikerahwal on raske olla kahe suurriigi, Wene ja Saksamaa wahel mittesõbralises wahekorras pikemat aega. Lähenedemisteid tuleb õige warakult otsima hakata ja wahekordi päewpäewalt terawamaks ajada pole mingit mõtet. Mina ei ütle muidugi sellega, nagu oleks meie välispoliitika neid wahekordi sihilikult terawaks ajada püüdnud, kuid ma hoiatan ka, et mitte ei peaks nii väga kuulda wõetama kõiki neid näpunäiteid liitlaste poolt, mis terawuste tekkimiseks wõiksid põhjust anda.

Juhataja **A. Kerem**: Rkl. Reesen'i poolt on kwoorumi küsimus üles tõstetud.

(Helistatakse kõrwalruumides. Rahwaesitajad koguwad saali.) Palun sekretääri kwoorumi kohta selgusele jõuda. (Sekretäär loeb saalisolijaid.)

Koos on 44 Riigikogu liiget. Kwoorum puudub. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 3.20 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Päts**.

Abiesimees **K. Wirma**.

Abiesimees **A. Kerem**.

Abisekretäär **J. Bergman**.

Abisekretäär **W. Pezold**.

